

Julie Refseth

Hva skjer når featurereportasjonen overføres til digitale plattformer?

En analyse av Adresseavisens Ukeadressa på papir og nettbrett

Master i medievitenskap: visuell kultur- prosjektorientert (POM)

MV3092

Trondheim, Mai 2015

Forord

Oppgaven jeg har skrevet er en prosjekt orientert masteroppgave, hvor jeg har hatt kontakt med Kjersti Huseby og Anita Gustavsen i Adresseavisen i utarbeidelsen av tema for oppgaven. Å skrive masteroppgave er på mange måter en ensom jobb, men det har vært en veldig spennende, lærerik og utfordrende prosess. Jeg sitter igjen med mange gode erfaringer. Til tider har arbeidet vært krevende og motivasjonen har ikke alltid tilstede. Det er flere som fortjener en takk for at jeg nå har kommet i mål med oppgaven.

Først og fremst vil jeg takke min dyktige veileder Sara Brinch som har kommet med mange gode innspill og tilbakemeldinger fra start til slutt. Jeg vil også takke Adresseavisen som har tatt meg i mot meg åpne armer. En spesiell takk går til Anita Gustavsen som har vært min kontaktperson i Adresseavisen. Jeg har fått gleden av å dele lesesal med noen fantastiske mennesker, Maja Svisdahl, Hilde Glemminge og Aleksander Hauge. Takk for alle de gode samtalene vi hatt i løpet av masterstudiet. Dere har bidratt til at arbeidet med masteroppgaven har føltes litt mindre ensomt. Helt til slutt vil jeg takke min mor, far og bror som alltid er like støttende og har troen på meg.

Trondheim, 27. Mai 2015

Julie

Refseth

Innholdsfortegnelse

Forord.....	iii
1. Introduksjon.....	side 1
1.1. Problemstilling.....	side 2
1.2. Teori og metode.....	side 2-3
1.3. Presentasjon av Adresseavisen og Ukeadressa.....	side 3-5
1.4. Tidligere forskning.....	side 5-6
1.5. Oppgavens oppbygging.....	side 7
Kapittel 2 Journalistikk på nett	
2.1 Hva er digital journalistikk.....	side 9-11
2.2 Nettavisens historie.....	side 11-12
2.3 Utviklingen av nettaviser.....	side 12-13
2.4 Reportasjen som sjanger.....	side 13-15
Kapittel 3. Teori	
3.1 Semiotikk og sosialsemiotikk.....	side 17-20
3.2 Modaliteter og multimodalitetsteori.....	side 20-23
3.3 Modale affordanser.....	side 23-24
3.4 Affordanser i digitale multimodale tekster.....	side 24-29
3.5 Medieestetiske perspektiver.....	side 30-31
3.6 Multimodal analyse.....	side 31
3.6.1 Komposisjonsteori.....	side 31-33
3.6.2 Kohesjonsteori.....	side 34-36
Kapittel 4 Analyser.....	side 37
4.1 Utkanten-bygd på innvandrere papirutgave.....	side 38-40
4.1.1 Digital utgave.....	side 40-43
4.2 Fedre og sønner papirutgave.....	side 44-46
4.2.1 Digital utgave.....	side 46-50
4.3 Par i hjerner- veien til Nobel.....	side 51-54
4.3.1 Digital utgave.....	side 54-57

Kapittel 5. Avslutning	side 59-61
Kildehenvisning	side 62-65

1. Introduksjon og bakgrunn for valg av tema

Denne oppgaven har som mål å utforske bildets betydning i feature reportasjen, og hva som skjer med forholdet mellom tekst og bilde når reportasjen overføres fra papir til nett. For å finne ut av dette har jeg valgt å gjennomføre komparative analyser mellom et utvalg reportasjer i henholdsvis papir og nettutgaven til Adresseavisens helgebilag. I takt med den teknologiske utviklingen har journalistikk gått fra å være både papirbasert og digital. Avisreportasjen har i lang tid vært papirbasert, men kan nå også leses på digitale plattformer. Ukeadressa sin digitale versjon ble lansert i 2014, og det vil være interessant å undersøke om utvidelsen til et digitalt format har medført forskjeller mellom Ukeadressas reportasjer på papir og nett.

Den digitale utviklingen har skapt nye muligheter for journalistikken. Papiravisen er ikke lenger det eneste mediet hvor lesing av nyheter og annet journalistisk innhold foregår. I dag har man tilgang på journalistisk innhold på andre plattformer som mobil, nettbrett og PC. Denne reportasjen er skrevet med et særlig fokus på reportasjens bruk av bilder, og slik sett kan det sies å ha forankring innenfor visuell kulturfeltet.

I *Literacy in the new media age* (2003) skriver Gunther Kress om utviklingen som har skjedd innenfor visuell kultur. Kress undersøker på hvilke måter nye og digitale medier har endret tradisjonell kommunikasjon. Kress mener at det visuelle (bildet) har i stor grad erstattet mye av det tekstlige, som hadde en stor dominans før. Han mener at skjermen har blitt det dominante mediet for kommunikasjon. (Kress 2003:9) Engebretsen mener at skjermen har blitt en stor del av menneskers hverdag og hevder at digitaliseringen og det visuelle preger dagens tekstkultur. (Engebretsen 2013) Mediehusene har utnyttet de mulighetene teknologien tilbyr, og tilpasset seg etter brukenes behov ved å satse på journalistikk på digitale plattformer.

1.1 Problemstilling

I mitt masterprosjekt ønsker jeg å gjøre en generell studie av hva som skjer med forholdet mellom tekst og bilde når reportasjen overføres på nett. Min oppgave vil prøve å svare på følgende problemstilling:

Hva skjer når feature-reportasjen gjøres på en digital plattform, og hvordan virker nye journalistiske arbeidsformer inn på forholdet mellom tekst- og bildemateriale?

For å prøve å finne ut av dette har jeg valgt Adresseavisen som mitt case, hvor Ukeadressa fungerer som mitt analysemateriale. I løpet av 2014 ble Ukeadressa lansert på digitale plattformer. Dette gjør det at det er mulig å foreta en komparativ studie av Ukeadressa sin papir og nett utgave. Jeg kommer til å analysere et utvalg av tre reportasjer som både finnes i papirutgaven og den digitale utgaven. Reportasjene jeg skal analysere har jeg valgt fordi de er forskjellige på papir og nett.

1.2 Teori og metode

Jeg kommer til å se på samspillet mellom tekst, bilde og andre visuelle modaliteter i reportasjene jeg skal analysere. For å svare på problemstillingen ovenfor kommer til å benytte meg av teori innenfor multimodalitet. Multimodalitetsteorien vil også fungere som et analyseverktøy i mine analyser. Ifølge Carey Jewitt er det tre hovedtilnærminger innenfor multimodalitet. Ulike tilnærminger i multimodalitet blir benyttet i diskursanalyse, multimodal analyse og interaksjonsanalyse. (Jewitt 2009:28-29)

I min oppgave har jeg valgt å ta i bruk den sosiosemiotiske tilnærmingen til multimodal analyse som har sitt utspring fra Gunther Kress & Theo Van Leeuwen sine teorier. Jeg har valgt å benytte meg av denne tilnærmingen fordi den omfatter studier av hva som kan bli uttrykt gjennom ulike modaliteter, og hvordan de kan benyttes i en tekst for å skape mening. I *Introducing social semiotic (2005)* og *Reading images: the grammar of visual design(1996)* beskriver Gunther Kress & Theo Van Leeuwen ulike elementer som de mener bør være tilstede for å etablere samspill i en multimodal tekst. I mine analyser ønsker jeg å undersøke samspillet mellom ulike uttryksformer, og derfor vil de ulike elementene Kress & Van Leeuwen beskriver i disse bøkene stå sentralt i mine analyser.

Valg av metode og analysemateriale

Denne masteroppgaven var opprinnelig tenkt basert på en undersøkelse av Adressa søndag, Adresseavisen sitt første heldigitale magasin, etter innspill fra Adresseavisen. Da jeg i høst begynte å jobbe med masteroppgaven, gjennomførte jeg fem kvalitative intervju som besto av Adressa søndag sine lesere. Ut i fra disse intervjuene ville jeg finne ut hvordan de opplevde det nye heldigitale magasinet som ble lansert på iPad. I Adressa søndag skulle det være fokus på nye digitale fortellerformer og god brukervennlighet, og jeg ville derfor prøve å finne ut om de hadde lyktes med dette ut i fra intervju og analyser.

Jeg har valgt å ikke benytte meg av disse intervjuene i oppgaven fordi det var vanskelig å få lesere i tale, og materialet ga ikke noe godt grunnlag å gjøre analyser på. Jeg har ikke måttet endre på oppgavens problemstilling fordi Ukeadressa ble lansert på nett like etter adressa søndag ikke lenger eksisterte som et heldigitalt magasin. Ukeadressa har tatt med seg mange elementer fra Adressa søndag. Sånn sett fungerer også Adressa søndag som et grunnlag for analysen i denne oppgaven.

På bakgrunn av de teoretiske perspektivene ønsker jeg å vise til hvordan de ulike modalitetene spiller sammen i de utvalgte reportasjene i Ukeadressa. Analysen i sin helhet er en komparativ studie av reportasjer på papir og nett, hvor jeg kommer til å analysere papirutgaven til de utvalgte reportasjene, i tillegg til den digitale utgaven. Ved å sammenligne den papirbaserte og den digitale utgaven vil jeg kunne se om det er forskjell på hvordan de ulike modalitetene blir benyttet, og hva dette har å si for leseropplevelsen og helhetsinntrykket av den.

1.3 Presentasjon av Adresseavisen og Ukeadressa

Siden Adresseavisen inngår som mitt case i oppgaven så skal jeg først si litt om Adresseavisen, og deretter si noe om Ukeadressa og Adressa søndag som danner grunnlaget for mine analyser. Adresseavisen er Norges eldste avis som fremdeles eksisterer, og eies i dag av mediekonsernet Polaris media. Arne Blix er nåværende redaktør i Adresseavisen, noe han har vært siden 2007. Han har midlertidig valgt å fratrukke sin stilling, og fra August 2015 kommer Tor Olav Mørseth til å overta stillingen som redaktør. (Tobiassen, 2015) I 1767 ble Adresseavisen etablert for første gang av Martinus L. Nissen, og fikk navnet "Kongelig allene privilegerede Tronhiems Adresse-Contoirs Efterretninger."

I 1927 ble navnet på avisen forkortet og endret til Adresseavisen, og har siden den gang beholdt sitt navn. Siden 1997 har Adresseavisen hatt egen nettavis, og fra 2001 satset de

på en større utvikling av digitale tjenester, i samarbeid med sine strategiske samarbeidspartnere Bergens Tidende og Stavanger Aftenblad. (Nasjonalbiblioteket, 1). I dag kan Adresseavisen leses på både papir, mobil, nettbrett, PC og Mac. Nettavisen har flere digitale kanaler som består av TV-Adressa, E-adressa, Adressa pluss, og Ukeadressa. Siden jeg har valgt å analysere reportasjer i Ukeadressa så kommer jeg ikke til å gå nærmere inn på E-adressa og Adressa pluss. Visuelle elementer som video og bilder er ofte plassert sammen med tekst i Adresseavisen sine digitale reportasjer og artikler.

Ifølge den Polaris media sin redaksjonelle årsrapport fra 2014 har Adresseavisen et mål om å videreutvikle den digitale journalistikken. Nyhetssaker som legges ut på forsiden på adressa.no er gratis, men i 2014 ble det for første gang opprettet brukerbetaling for å få tilgang på å lese Adresseavisen som E-avis, Adressa pluss og Ukeadressa.

Ukeadressa

Ukeadressa er Adresseavisen sitt helgebilag og kommer ut hver lørdag. Ukeadressa har eksistert siden 1979, og er det lørdagsmagasinet som har lengst levetid blant alle lørdagsmagasinene i Norge. (Store Norske leksikon, 2009) I Ukeadressa er det reportasjen som er i sentrum. Hver utgave består av en mer utfyllende reportasje som tar oss tett på ulike mennesker og deres historie. Andre norske aviser som blant annet VG, Aftenposten og Dagbladet har også sitt eget helgebilag der reportasjen står sentralt. Jeg vil derfor påstå at et fellestrekk i flere norske aviser sitt helgebilag er reportasjen.

Ukeadressa eksisterte i lang tid bare på papir, men er nå også tilgjengelig på nett. Den 21. November 2014 ble den første nettutgaven av Ukeadressa lagt ut og kan leses på mobil, iPad, og PC. Magasinet har også etablert en egen App som kan lastet ned på både iPhone, iPad, og iPod touch. Ukeadressa sin papiravis består hovedsakelig av korte og lengre reportasjer, portrettintervju, matoppskrifter, kryssord og quiz. Store portrettbilder av personer er gjennomgående på forsiden til Ukeadressa. Bildeutsnittene er tatt fra en halv nær eller halvtotal avstand, hvor blikkfanget i bildet er personen eller personene i bildet. I den digitale utgaven får man det meste av stoffet som finnes i papiravisen, i tillegg til litt ekstra som ikke er i papiravisen. ”Før og nå”, ”utenriks”, ”lukkertid”, ”bruk uka” og ”husker du” er en del av den digitale utgaven som man ikke finner i Ukeadressa sin papirutgave, og er i stor grad bilde basert.

For å få tilgang til innholdet i den digitale utgaven til Ukeadressa, må man være abonnent. Som abonnent har man tilgang til alle digitale utgavene som har blitt publisert. Man kan logge seg inn og lese alle utgavene i etterkant av at de er blitt lagt ut på nettet, og man er derfor ikke avhengig av å lese den digitale utgaven samme dag som den blir publisert. Som abonnent behøver man ikke lenger å kjøpe papirutgaven til Adresseavisen for å lese Ukeadressa. Man kan logge seg inn med brukernavn og passord på adressa.no for å få tilgang til å lese Ukeadressa sin digitale utgave. Ifølge tall fra mediebedriftens landsforbund har Ukeadressa hatt en økning i antall lesere fra år 2013 til 2014. (Redaksjonell årsrapport, Polaris media,2014)

Adressa søndag

Adressa søndag var Adresseavisen sitt første heldigitale magasin, og ble lansert den 15. desember 2013. (Redaksjonell årsrapport, Polaris media 2013) Magasinet ble først lansert på iPad, men ble også tilgjengelig på pc, mobil og android plattformen. I likhet med Ukeadressa, inneholdt Adressa søndag også en lengre og utfyllende reportasje som tok for seg et spennende tema eller person hver uke. Hovedreportasjene i Adressa søndag inneholder bildeserier, video og grafikk, og dette er noe som man også finner i Ukeadressa sin digitale utgave. «Før og nå», «Husker du?», «Lukkertid» og «Bruk uka» er også noe Ukeadressa har tatt med seg fra Adressa søndag. Adressa søndag skulle i utgangspunktet fungere som analysemateriale i min oppgave, men på grunn av manglende lesere måtte Adresseavisen legge ned denne satsingen. Den siste utgaven av Adressa søndag ble publisert den 16.11.2014. Siden Adressa søndag ikke lenger eksisterer, har jeg valgt å bruke reportasjer publisert i Ukeadressa som materiale i stedet.

1.4 Tidligere forskning på feltet

Steen Steensen, førsteamanuensis ved høgskolen i Oslo har blant annet forsket på featurejournalistikken. I sin doktoravhandling *Back to the feature- online journalism as innovation, transformation and practice* (2010) skriver han om hva som skjer med featurejournalistikken i nettavisene og hvordan journalistens rolle endres i den digitale featurejournalistikken. Steensen analyserer dagbladet.no sin satsning på featurejournalistikk i seksjonen Magasinet på nett, og sammenligner det med featuresaker i tradisjonelle medier. Steensen ser også på diskurser i feature journalistikk og hvilken effekt digital featurejournalistikk har på sjangerutvikling.

I min oppgave kommer jeg til å gjøre tilsvarende som Steensen. Jeg kommer også til å undersøke hva som skjer med feature journalistikken når den flyttes over på nett. Det som skiller mitt prosjekt fra hans er at jeg foretar multimodal analyse av reportasjer der jeg undersøker hvordan de ulike modalitetene spiller sammen, både på papir og nett, med et særlig fokus på bildets betydning som ble nevnt tidligere i innledningen.

Martin Engebretsen, førsteamanuensis ved Høgskolen i Agder har også forsket på nettjournalistikken. I boken *Å skrive for skjermen* (2002) skriver han om hvordan den teknologiske utviklingen påvirker nyhetssjangeren og den som skriver for skjermen. I boken *Visuelle samtaler* (2013) undersøker han hvilken videre påvirkning det visuelle på digitale plattformer har på vår kultur og vårt sosiale samspill. Terje Rasmussen sin bok *nettmedier* (2006) er også relevant for mitt prosjekt, hvor han skriver om utviklingen av journalistikk på internett, og diskuterer både mulighetene og utfordringene i nettjournalistikken. I avslutningskapittelet diskuterer han papiravisens fremtid. Dette er noe som jeg også diskuterer i min oppgave. I boken *Nytt på nett og brett* (2012) av Martin Eide, Leif Ove Larsen og Helle Sjøvaag diskuteres blant annet utviklingen av norske aviser på nettbrett. I min oppgave analyserer jeg digitale reportasjer som kan leses på nettbrett, og derfor vil denne boken også være relevant for mitt prosjekt.

Det er tidligere masteroppgaver som har forsket på dette feltet. Blant annet har Petter Remen Hanssen (Hanssen 2013) skrevet om journalistrollen i forandring som et følge av utviklingen av journalistikk på nett. Hanne Stine Kind har skrevet en masteroppgave om det multimodale samspillet i nyhetsartikler på VG Nett med fokus på videoens rolle. (Kind 2014) Det er også blitt gjort forskning på selve featurejournalistikken der reportasjen står sentralt. Jo Bech-Karlsen har skrevet boken *Reportasjen*(2000) som tar utgangspunkt i hva som kjennetegner reportasjen som sjanger. Dette er noe jeg kommer jeg til å se nærmere på senere i oppgaven.

1.5 Oppgavens oppbygging

Kapittel 1 er oppgavens innledning, og tar for seg oppgavens bakgrunn, målsetting, teori og metode og tidligere forskning som er gjort på feltet. I kapittel 2 gjør jeg rede for hva digital journalistikk er, og undersøker utviklingen av nettaviser hvor jeg tar utgangspunkt i norske nettaviser. I dette kapitlet undersøker også hva som kjennetegner reportasjen som sjanger. I kapittel 3 presenteres oppgavens teoridel, med utgangspunkt i semiotikken, sosiosemiotikken og multimodalitetsteorien. I kapittel 4 foretar jeg analyser av utvalgte reportasjer i Ukeadressa, hvor multimodalitetsteorien fungerer som et analyseredskap, og danner grunnlaget for mine analyser. Helt til slutt foretar jeg en drøfting som er basert på de teoretiske perspektivene i oppgaven og mine analyser.

2. Journalistikk på nett

2.1 Hva er digital journalistikk

Før jeg sier noe om utviklingen av den digitale journalistikken, er det nødvendig med en begrepsavklaring på hva digital journalistikk betyr. Det finnes ikke en fast og bestemt definisjon på digital journalistikk, men man kan si at journalistikken er digital når den har blitt overført på digitale plattformer som for eksempel på datamaskinen, nettbrett, og mobil. ”The definition of digital journalism is a moving target. As technology changes and, more importantly, as the institution and concept of journalism change, the definition of digital journalism will also change”. (Kawamoto 2003:4-5)

Teknologien er i stadig utvikling og endrer seg raskt, og dette påvirker hvordan journalistikken blir presentert og hvilke plattformer journalistikken blir publisert på. I tillegg til internett, har lanseringen av nettbrett som iPad hatt innvirkning på hvordan vi oppfatter digital journalistikk i dag. Vår definisjon på digital journalistikk vil derfor endre seg i takt med teknologien. I dagens vestlige samfunn har det vært en økning av journalistikk på digitale plattformer. Opptil flere ganger daglig blir nyheter presentert både på internett. I følge tall fra Norsk Mediebarometer var 2014 det første året det ble registrert flere lesere på nett enn på papir. Antall papiravislesere har gått ned fra 51 prosent i 2013 til 49 prosent i 2014. Samme år leste 54 prosent av befolkningen nettaviser. (NTB, 2015) Undersøkelser gjennomført av TNS Gallup viser at Adresseavisen hadde flere antall lesere på papir enn på nett i fjor. Det ble registrert 170 000 personer som leste papiravisen til Adresseavisen i 2014, og 167 000 personer som leste nettavisen på PC, Mac, mobil eller nettbrett. (Medienorge, 2015).

Utviklingen av digital journalistikk har ført til at man kan lese en avis på ulike digitale enheter. Det har vært mange diskusjoner rundt utfordringer knyttet til papiravisen som følge av digitaliseringen. Den største utfordringen er at en stor del av journalistikken på nett er gratis, og dette har preget papiravisens økonomi. I Polaris media sin årsrapport fra 2014 står det at ”det forventes sterk vekst innen mobil, web-TV og målrettet annonsering i 2015, mens nedgangen i papirbaserte annonseinntekter vil fortsette”. (Polarismedia, årsrapport 2014) Flere av nettavisene i Norge har i senere tid opprettet en betalingsmur, hvor man må være abonnent og betale en viss sum for å få tilgang på deler av innholdet. I følge journalisten.no skulle alle Schibsted-avisene i Norge være på nettbetalingsløsningen Spid (Schibsted Payment) i løpet av november 2013. (Johansen, 2013) Dette inkluderer blant annet aviser

som Adresseavisen, Aftenposten og VG. Et gjennomgående trekk i alle disse nettavisene er at en stor del av innholdet som har betalingsmur er reportasjene og helgebillagene. For å få tilgang til alt av det digitale innholdet tilbyr avisene ulike abonnentspakker for en viss sum i måneden, som man kan velge ut i fra eget behov. Siden en stor del av innholdet på nettavisene er gratis har det vært diskusjoner rundt hva dette gjør med kvaliteten på journalistikken og hvilke konsekvenser dette har for den undersøkende journalistikken.

Morten Møller Warmedal hevder at digitaliseringen gir den undersøkende journalistikken nye muligheter, men at den er under press på grunn av at det krever tid og ressurser til å gå i dybden. (Warmedal & Hjeltnes 2012:48) Digitaliseringen gir den undersøkende journalistikken nye muligheter ved at man kan ta i bruk visuelle virkemidler som blant annet video og lyd til å formidle et budskap. For avisene er det om å gjøre å være først ute med de ferskeste nyhetene, og dette kan bidra til at journalister får mindre tid til å gå i dybden på en sak. Selv om papiravisene og nettavisene er i stor grad preget av nyheter, så er den undersøkende journalistikken fremdeles tilstede, spesielt i helgebillagene. Som en følge av utviklingen av journalistikk på nett, er det flere forskere som har sett på utfordringene papiravisene møter. Den australske medieforskeren og forfatteren Ross Dawson spår at papiravisen vil etter hvert forsvinne. Dawson skriver om hvor lenge papiravisen vil eksistere i ulike deler av verden, og dette er noe han mener vil variere fra land til land. Dawson baserer sin forskning på globale faktorer, trender og økonomiske faktorer i hvert enkelt land, og er grunnlaget for hans påstander. Han påpeker at USA vil være først ut i 2017, etterfulgt av Storbritannia og Island i 2019 og Canada og Norge i 2020. Han sier også at papiravisen vil eksistere helt til 2040 i mange land. (Ross Dawson, 2010)

Det faktum at papiravisen dør i Norge i 2020 kan i dag virke urealistisk, men er det mulig at det kan skje?

Ifølge Omdal i Eide et al. (2012) er papiravisene i Norge bygget på en 150 år gammel forretningsmodell. For at papiraviser skal overleve i Norge mener Omdal at det er viktig å investere i kvalitetsjournalistikk som gir troverdighet. Dette vil kunne ha en positiv effekt på leser, annonsører og fortjenesten. (Eide et al 2012:28) Omdal sier også at ”svært mye av mediedebatten, også i Norge, blir ført ut fra premisser hentet fra USA. Dette kan lett føre til at avisenes situasjon blir beskrevet som langt mer utsatt enn den i virkeligheten er”. (Omdal et.al 2013:17) Pressestøtte og politiske beslutninger er viktige faktorer som vil være med på å avgjøre dette. Det er vanskelig å spå papiravisens fremtid, men det er ingen tvil om

at utfordringene papiravisene møter er i stor grad på grunn av nyheter som kan konsumeres gratis på nett. Fra år 2002-2012 har det vært en kraftig nedgang på 44% i antall lesere av papiravis mellom 20-29 år. (Sandvik, 2014) Denne nedgangen kan tyde på at det er mange yngre lesere som har gått fra å lese på papir til nett.

2.2 Nettavisens historie

Første forsøk på å publisere nyheter på nett var tidlig på 1970-tallet, men det var ikke før på midten av 1990-tallet at fullstendige nettaviser ble tilgjengelig. I 1993 var det *The San Jose Mercury* som kom ut med den første nettavisen i USA. I Storbritannia var det *The Electronic Telegraph*, nettversjonen av *The Daily Telegraph* som var først ute med sin nettavis i november, 1994. (Gunter 2003:21-23) Året etter, i 1995, kom den første nettavisen ut i Norge. Den 6. mars 1995 opprettet Brønnøysunds sin nettavis, og var den første avisen i Norge som hadde sin egen nettavis. Bare to dager senere kom Dagbladet ut med sin nettavis. (NRK, 2014) Adresseavisen sin nettavis kom ut for første gang i 1997, og har siden den gang satset på den digitale journalistikken. (Nasjonalbiblioteket, 2)

Antall nettaviser har økt både i Norge og internasjonalt de siste tiårene. Siden den første nettavisen i Norge kom ut for 20 år siden, har det skjedd endringer i utnyttelsen og av de digitale mulighetene. Den amerikanske avisen New York Times har i de senere årene gjort seg bemerket fordi de har utnyttet teknologien på en ny og innovativ måte innenfor nettmjournalistikken som ikke har blitt gjort tidligere. Reportasjen *Snow fall* fra 2012 er et eksempel på innovativ digital journalistikk, hvor nye visuelle fortellerformer blir tatt i bruk. Reportasjen handler om et snøskred som skjedde i et fjell i Washington der en gruppe med 16 ski og snowboard entusiaster befant seg. Noen i gruppen overlevde, mens andre omkom i skredet. Reportasjen inneholder animerte grafikk, kart over skiområdet der skredet skjedde, bilder, video og skrift. Det som gjør denne reportasjen innovativ og unik visuelt sett er den animerte grafikken som skaper en følelse av at det man ser er ekte, og at man er tilstede der skredet skjedde. (Branch, 2012)

VG er en av de norske avisene som har satset mye på den digitale journalistikken. På sin nettavis har de en egen kanal som heter VGTV og inneholder blant annet live sendinger, dokumentarer og nyheter. Den 8. November 2014 etablerte VG sin egen TV kanal med 24-timers nyheter, og er den første avisen i Norge som også har sin egen TV kanal. (Eckblad, 2014) Under World Digital Media Award som ble arrangert i Amsterdam i fjor, ble VG og Dagbladet tildelt internasjonale priser for sin digitale journalistikk. Dagbladet vant prisen for

beste datavisualisering for prosjektet Null CTRL, og VG fikk prisene «Best in Reader Engagement» for sjakk-dekningen og «Best in Outstanding New Product» for godt.no. (Aanstad, 2014)

Dette demonstrerer at norske nettaviser har lyktes med sin satsing på digital og visuell journalistikk. SKUP (Stiftelsen for en kritisk undersøkende presse) konferansen ble opprettet i 1990 og arrangeres årlig i Norge. Konferansen har fokus på den undersøkende journalistikken i Norge, hvor det beste prosjektet får utdelt priser for sitt journalistisk arbeid. SKUP stiftelsen viser til at det er nødvendig å ivareta den undersøkende journalistikken i norske aviser. I vedtaket til stiftelsen står det at formålet er ”å inspirere til undersøkende journalistikk i norske redaksjoner”. (Skup, 2015)

2.3 Utviklingen av nettaviser

Siden den første nettavisen i Norge kom ut i 1995 har utviklingen av nettaviser vært stor. Folks økende bruk av internett og den digitale utviklingen har ført til at satsingen på nettjournalistikken i mediehusene har økt. Avisene må forholde seg til et rask endrende marked i den digitale journalistikken, og som nevnt tidligere i oppgaven er det mange utfordringer papiravisen har møtt på som følge av digitaliseringen. Utviklingen av nettaviser har også ført til at det har blitt et større krav til digital kompetanse i mediehusene, hvor journalister må beherske digitale verktøy.

Det har vært en dreining mot det visuelle i journalistikken, hvor det har blitt et større fokus på flermedialitet, hvor video i større grad inkluderes sammen med tekst og still bilder i nettartikler og reportasjer. Datamaskinen er ikke lenger den eneste digitale enheten man kan lese nettaviser på. Introduksjonen av iPad, har ført til at mange mediehus har gått fra å satse på digital journalistikk på datamaskinen, til å satse på journalistisk innhold på iPad. I 2011 lanserte VG, Aftenposten og Dagens Næringsliv sine iPad utgaver. (Warmedal 2012 side 42) Adresseavisen lanserte sin elektroniske utgave på iPad den 5. Juni 2012. (Bajoghl, 2012) Senere i oppgaven kommer jeg til å si mer om lesing av avis på iPad.

Selv om nettavisene preges av nyhetssaker, så er også reportasjen å finne i nettaviser. Man kan skille mellom den såkalte ”klikkjournalistikken” og faturejournalistikken på nett. I dag kan man dele artikler publisert i nettaviser på sosiale mediekanaler som Twitter og Facebook. På newsfeeden på Facebook dukker det stadig vekk opp nyhetssaker som noen av de man har på vennelisten har likt, delt eller kommentert på. Det er de sakene som har fått flest klikk som får mest oppmerksomhet på sosiale medier. De fleste nettavisene har opprettet

betalingsmur for å få tilgang på å lese feature artikler og reportasjer på nett. Dette bidrar til at feature sakene ikke får like stor oppmerksomhet på sosiale medier, i sammenligning med sakene man har gratis tilgang på å lese. Moe Eriksen i Warmedal & Hjeltnes 2012 sier at ”gravejournalistikken er under hardt press i nyhetsredaksjonene”. For avisene gjelder det å være først ute med nyheter, og kostnaden med å ha en journalist som bruker flere dager, eller enda lengre tid er stor. (Moe Eriksen i Warmedal & Hjeltnes 2012: 270)

Mange mediehus har måttet kuttet i redaksjonene som en følge av økonomiske nedgangstider, men det virker ikke som om færre ressurser eller tidspresset journalistene møter på grunn av økende konkurranse mellom avisene med å være først ute med nyhetssaker har påvirket den undersøkende journalistikken i norske aviser. Det faktum at flere norske nettaviser tilbyr digitale utgaver av sine helgebilag, i tillegg til videoreportasjer, tyder på at undersøkende journalistikken allikevel står sentralt i den norske nettjournalistikken.

2.4 Reportasjen som sjanger

Reportasjen er i stor grad undersøkende fordi journalisten prøver å finne ut mer om et tema/miljø eller personer ved å gjennomføre intervju, i tillegg til å fungere som en observatør. Reportasjen er en sjanger som blir benyttet i både fjernsyn, aviser, og radio. For mitt prosjekt er det avisreportasjen som står sentralt, og jeg vil derfor si noe om hva som kjennetegner avisreportasjen. I denne oppgaven kommer jeg til å undersøke hva som skjer når reportasjen overføres på nett, og i mine analyser vil jeg senere i oppgaven kunne si noe om hva som kjennetegner den nettbaserte reportasjen.

Reportasjen er en del av featurejournalistikken, og er en sjanger man ofte finner som en del av innholdet i en avis. Feature er en sjanger som stammer fra amerikansk journalistikk, hvor journalistens opplevelse står sentralt. (Bech-Karlsen 2000:21) I følge Bech-Karlsen er det virkemidler i teksten som bidrar til at man kan si noe om hva som kjennetegner reportasjen. Dette gjør det mulig å skille reportasjen fra andre sjangere, som for eksempel nyhetsartikler som utgjør en stor del av innholdet i aviser. Reportasjen har ikke alltid stått som en egen sjanger. På 1970- tallet var reportasjen knyttet til nyhetssjangeren, men fra 1980-tallet og utover ble den som en egen sjanger mer synlig i Norden, og skapte en interesse blant forskere. (Bech-Karlsen 2000:16)

I boken *Reportasjen*(2000) skriver Jo Bech-Karlsen om reportasjen med utgangspunkt i de som publiseres i aviser. Han undersøker hva som kjennetegner sjangeren, og dette er noe jeg er interessert i å se nærmere på. Siden jeg har valgt å analysere et utvalg av

reportasjer i min oppgave, er det nødvendig å finne ut av hva som skiller reportasjen fra andre sjangere. Ifølge Bech-Karlsen er det ingen fast definisjon på reportasjen som sjanger siden den endrer seg med samfunnsutviklingen og tiden vi lever i. (Bech-Karlsen 2000 Forord:7) Selv om det ikke er en fast definisjon på hva en reportasje er, så kan man allikevel si noe om hva som kjennetegner den.

I *Avisreportasjen* (1984) beskriver Bech-Karlsen flere kjennetegn ved reportasjen som sjanger. Det han beskriver i denne boken, er de samme karakteristikkene han beskriver i sin bok *Reportasjen* (2000). Han sier blant annet at journalisten må være personlig tilstede og ha et personlig preg, og journalistens opplevelse av saken er viktig. Reportasjen må ikke ta utgangspunkt i en nyhet, og reportasjen kan veksle i tid og aktualitet. Han sier også at reportasjen ofte er fortellende, hvor en skildring og beskrivelse av miljøet/ stedet og personen eller personene er viktig for at leseren skal få en følelse av hvordan det er på det stedet journalisten er. (Bech-Karlsen 1984) Hva journalisten ser, hører eller føler er eksempler på virkemidler som blir tatt i bruk for at leseren skal få en følelse av dette. Steen Steensen har en lik tilnærming til dette og sier at det som kjennetegner featurejournalistikken i papiraviser er at den som regel er personlig og følelsesladet fordi det ofte handler om mennesker og miljøer. Bruk av visuelle virkemidler som bilder er også noe som kjennetegner sjangeren. (Steensen 2010:151)

Bech-Karlsen hevdet i 2000 at reportasjen vil bli mer subjektiv og reflekterende i årene framover. (Bech-Karlsen 2000:20) I følge Borgen i Warmedal & Hjeltnes er all journalistikk subjektiv fordi alle journalister har sin vinkling på en sak og oppfatter ting på ulike måter basert på sine egne verdier. (Warmedal & Hjeltnes 2012:293) Selv om journalisten kan velge hvordan en sak skal vinkles, er nyhetsartikler likevel mer faktabasert og mindre beskrivende enn reportasjer. Det er ikke vanlig at jeg-fortellerform blir tatt i bruk i nyhetsartikler. Dette blir mye brukt i reportasjer, og man kan derfor påstå at reportasjer er i enda større grad subjektiv, i sammenligning med nyhetsartikler. Det Bech-Karlsen mente kjennetegnet avisreportasjen i 1984 og senere i 2000 stemmer godt med det som kjennetegner reportasjene i Ukeadressa og i andre helgebillag som blant annet VG helg og Dagbladet magasinet. Siden Adresseavisen er mitt case kommer jeg til å si litt om hva som kjennetegner reportasjene i Ukeadressa. Journalistens refleksjoner og tilstedeværelse kommer tydelig fram ved at det blir benyttet jeg-fortellerform i teksten.

Det som kjennetegner hovedreportasjene i Ukeadressa er at leserne skal bli bedre kjent med en eller flere personer journalisten intervjuer. En blanding av beskrivelser, sitater og spørsmål blir tatt i bruk i teksten for å engasjere leseren. Bilder blir også tatt i bruk, og bidrar til at gjøre reportasjen visuelt attraktiv. Man kan med dette si at reportasjene i Ukeadressa benytter seg av de virkemidlene som Bech-Karlsen og Steensen mener kjennetegner reportasjen som sjanger. Bech-Karlsen undersøkte hva som kjennetegner den papirbaserte avisreportasjen, men hva skjer når reportasjen publiseres digitalt? Dette er noe jeg vil prøve å finne ut av senere i oppgave.

..

3. Teori

3.1 Semiotikk og sosialemiotikk

I dette kapittelet vil jeg presentere semiotikken og sosialemiotikken. Dette er to etablerte vitenskapsdisipliner, hvor begrepet tegn står sentralt. Semiotikken er opptatt av tegnsystem, mens sosialemiotikken er mer opptatt av tegnets betydning i sosiale og kulturelle sammenheng. Disse to disiplinene danner grunnlag for den sosialemiotiske multimodalitetsteorien som jeg benytter meg av når jeg skal se på samspillet mellom de ulike modalitetene i mine analyser. Dette er fordi modaliteter består av tegn, og på den måten inngår semiotikken og sosialemiotikken i mine analyser. Jeg skal først si noe om semiotikken, før jeg får over til å presentere sosialemiotikken.

Semiotikk, også kalt semiologi er læren om tegn. Ordet semiotikk kommer fra det greske ordet *Semeion* som betyr tegn. (Kjørup 2008:37) Den sveitsiske lingvisten Ferdinand Saussure og den amerikanske filosofen Charles Sanders Peirce regnes for å være semiotikkens grunnleggere. Saussure var mest opptatt av det verbalspråklige tegnsystemet, og mente at ord var tegn i verbalspråket. Språket var også et av mange mulige tegnsystemer, hvor blant annet skrift og bilde også inngår. (Gripsrud 2011:117-125) Han mente også at et tegn er en helhet bestående av uttrykk og innhold, eller det betegnende (*signifiant*) og det betegnede (*signifié*), som han kalte det. (Kjørup 2008: 51) For å forklare hva Saussure mente med dette vil jeg komme med et eksempel. Symbolet av grønn mann i lysskilt er et tegn på at det er greit å passere gaten. Fargen grønn vil være et uttrykk og tegnets innhold vil være at det er greit å gå over fortauet. At ulike tegn har fått den meningen det har fått er bestemt av konvensjoner som er blitt gjort i samfunnet, og bidrar til en felles forståelse av betydningen ulike tegn har i et samfunn.

Peirce hadde en annen definisjon på tegn. Han mente at alt er tegn, og et tegn er ”alt som på en eller annen måte står for noe annet for noen i en eller annen forstand”. (Gripsrud 2011:124) Det vil si at et tegn kan ha ulik betydning, og fortolkes på forskjellige måter ut ifra ulike personers synspunkter og kontekst. Et og samme fenomen kan for eksempel stå for forskjellige ting i ulike land. Peirce deler tegn inn i tre ulike kategorier: indeks, ikon og symbol. (Kjørup 2008:45) Disse kategoriene egner seg bedre når man skal foreta en tekstanalyse som er opptatt av meningen av et innhold. I min oppgave foretar jeg en multimodal analyse hvor jeg undersøker hvordan modaliteter blir utnyttet i en reportasje, i tillegg til hvordan de ulike modalitetene spiller sammen i teksten. De tre kategoriene Peirce

beskriver vil ikke være relevante for mine analyser, og jeg kommer derfor ikke til å gå i mer detalj. på disse kategoriene. Semiotikken fokuserer hovedsakelig på tekst, og hvordan mening oppstår står sentralt i semiotikken. John Fiske (2011) sier at semiotikk kan deles opp i tre hovedområder der:

1. Er studiet av selve tegnet og hvordan mening oppstår i de ulike tegnene.
2. Er systemet tegnet er organisert i.
3. Er kulturen tegnene operer i.

Disse hovedområdene som Fiske beskriver, vil være sentrale for mine analyser. I følge Fiske er tegn menneskelige konvensjoner, og kan kun forståes gjennom måten de brukes på. Tre elementer må være tilstede når man se på hvordan mening oppstår. Disse er: 1. tegnet i seg selv, 2. det som det viser til og 3. avsenderen/mottakeren av tegnet. (Fiske 2011:38-39) Mening er ikke tegnet i seg selv, men oppstår i avsenderen/ mottakerens fortolkning av tegnet. Hvordan en person tolker en tekst er med på avgjøre hvilken mening teksten får.

Systemet som tegn er organisert i består av regler for hvordan de kan bli tatt i bruk, og omvendt. Disse reglene og konvensjonene bestemmes av hvordan mennesker benytter seg av de ulike tegnene i et samfunn. Blommaert i Böck & Pachler sier at ”signs rarely have a *general* meaning and mostly have a *specific* meaning.” (Böck & Pachler 2013:34)

Et system er et sett av ulike tegn som samspiller med hverandre for å danne en helhet. Saussure så på språket som et tegnsystem og mente at mening oppstår gjennom tegnets relasjon til andre tegn i et språkssystem. (Fiske 2011: 43) Som nevnt tidligere kan betydningen av tegn bety være forskjellige fra land til land, og det er derfor nødvendig å ta dette i betraktning når man undersøker hvilken mening tegn kan ha. Jeg kommer ikke til å gå nærmere inn på den kulturelle betydningen tegn kan ha i ulike land, men jeg kommer til å fokusere på hvilken betydning de kan ha i Norge og i den vestlige kulturen.

I artikkelen *Bildets retorikk* (1964) undersøker semiologen Roland Barthes relasjonen mellom et tegnsystem til et annet, hvor han tar utgangspunkt i forholdet mellom tekst og bilde. På bakgrunn av min problemstilling vil hans teorier være relevant når jeg skal se på forholdet mellom tekst og bilde i de utvalgte reportasjene. I følge Barthes kan alle tegn og uttrykk ha en denotativ og konnotativ betydning. Barthes bruker reklamebilde som eksempel når han beskriver begrepene *konnotasjon* og *denotasjon*.

Denotasjon vil ifølge Barthes være den direkte betydningen av et tegn. I et bilde vil den denotative betydningen vise til det konkrete innholdet i bildet. Denne tilnærmingen til et bilde vil være objektiv. (Barthes & Johansen 1994:29-35) *Denotasjon* vil også kunne benyttes når man skal analysere multimodale tekster. Når man skal se på hvordan de ulike tegnene i en multimodal tekst produserer mening, er det nødvendig å vise til hvilke elementer teksten består av.

Konnotasjon vil være subjektiv og er den indirekte betydningen et tegn kan ha, og er nært knyttet til assosiasjon. Forskjellen på konnotasjon og assosiasjon er at konnotasjon er den kulturelle fellesforståelsen eller betydning av et tegn, mens en assosiasjon er enkeltindividets forståelse av tegnet. De fleste vil for eksempel få konnotasjoner til sol og varme når de tenker på sommer. Den konnotative betydningen til et tegn vil kunne variere i ulike kulturer, og det er derfor ikke slik at alle mennesker har like konnotasjoner til et tegn. I mine analyser vil jeg ikke si noe om konnotasjonene knyttet til de ulike tegnene. I stedet for vil jeg undersøke komposisjonen tegnet inngår i, som vil være knyttet til størrelse, fargebruk, bildeutsnitt og plassering.

Det er en tydelig forskjell på *konnotasjon* og *denotasjon*, men begge disse begrepene kan være nyttige når man skal analysere en tekst eller et bilde. Vi kan si at *konnotasjon* er den subjektive og symbolske betydningen av et tegn, og *denotasjon* er den objektive og bokstavelige betydningen av et tegn, hvor den symbolske meningen er utelatt. Når jeg undersøker samspillet mellom de ulike tegnene/modalitetene i mine analyser kommer jeg til å beskrive plasseringen av de ulike elementene i teksten, i tillegg til å beskrive innholdet i noen av bildene, videoene og teksten. Jeg vil derfor påstå at *denotasjon* inngår i mine analyser.

Sosialesemiotikk

Sosialesemiotikk er en retning i semiotikken som legger vekt på språket i bruk, og hvilken funksjon språket har i ulike kommunikasjonssammenheng. Denne retningen ble først presentert av Michael Halliday i *Language as social semiotic* (1978). Den sosialesemiotiske tilnærmingen er opptatt av hvordan mennesker benytter seg av tegn i ulike sosiale sammenhenger for å produsere mening. Sosialesemiotikken har ikke fokus på tegnsystemer som faste, bestemte koder som er kulturelt betinget, men ser på hvordan mening kan oppstå i sosiale og kulturelle kontekster tegnene inngår i. (Cobley 1996:88-93) To innflytelsesrike forskerne innenfor denne retningen er Gunther Kress og Theo van Leeuwen. Teoriene de har

utviklet innenfor sosialemiotikken og multimodalitetsteori vil stå sentralt i denne oppgaven. *Semiotiske ressurser* er et begrep som står sentralt i sosialemiotikken. Van Leeuwen definerer semiotiske ressurser:

”as the actions and artefacts we use to communicate, whether they are produced physiologically-with our vocal apparatus; with the muscles we use to create facial expressions and gestures,etc. – or by means of technologies-with pen, ink and paper;with computer hardware and software;with fabrics, scissors and sewing machines,etc”. (Van Leeuwen 2005:3)

All form for kommunikasjon består av semiotiske ressurser. Det vil si alle typer tegn man kan ta i bruk for å kommunisere og uttrykke seg gjennom, som for eksempel verbalspråk, skrift og bilde. Sosialemiotikken foretrekker å bruke begrepet ressurs i stedet for begrepet tegn som semiotikken benytter seg av. Van Leeuwen sier at dette er fordi ”it avoids the impression that ‘what a sign stands for’ is somehow pre-given, and not affected by its use”. (Van Leeuwen 2005:3) *Semiotiske ressurser* vil med andre ord være handlinger, og gjenstander vi bruker som bidrar til at mening oppstår i ulike situasjoner. Sosialemiotikken er opptatt av hvordan vi kan bruke de semiotiske ressursene for å kommunisere på ulike måter. Siden jeg har valgt å undersøke det multimodale samspillet i avisreportasjer, har det vært nødvendig å si noe om semiotikk og sosialemiotikk siden disse teoriene danner grunnlaget for multimodalitetsteori og multimodal analyse. Multimodalitetsteorien står sentralt i mine analyser, og er nyttig å ta i bruk for å kunne svare på oppgavens problemstilling.

3.2 Modaliteter og multimodalitetsteori

I følge Jewitt (2009) består alle modaliteter av *semiotiske ressurser*, og sier at ”The modes and semiotic resources a person chooses(or are permitted) to use shape communication and meaning”. (Jewitt 2009: 2) Dette refererer til det som har blitt nevnt tidligere i oppgaven, hvor man i sosialemiotikken undersøker betydningen ulike tegn kan ha, og at mening oppstår ved at mennesker tar i bruk ulike tegn for å kommunisere. Avisreportasjer består av *semiotiske ressurser* som blir benyttet for å formidle noe til leseren. Når man skal analysere en avisreportasje er det derfor nødvendig å undersøke hvordan modaliteter bidrar til å tilføre teksten mening.

Ordet modalitet kommer fra det engelske ordet mode. Kress sier at: "Mode is a socially shaped and culturally given semiotic resource for making meaning. Image, writing, layout, music, gesture, speech, moving image, soundtrack and 3D objects are examples of modes used in representation and communication." (Kress 2010:79)

Meningsskapning i modaliteter som skrift og bilde har med tiden endret seg. Dette er fordi de i dag ikke bare benyttes i bøker og papirbaserte tekster, men også innenfor digitale medier. Dette bidrar til at en ny form for mening oppstår. De modalitetene Kress nevner her blir i stor grad benyttet i digitale multimodale tekster. Digitale avisreportasjer inneholder ofte både skrift, still bilder, levende bilder, layout, verbalspråk og lyd. Papirbaserte avistekster inneholder skrift og bilde, som sammen med layout utgjør en multimodal og sammensatt tekst.

Det er også blitt gjort studier innenfor intermedialitet som undersøker modaliteter i ulike typer medier. Lars Elleström (2010) ser på modalitet fra et hermeneutisk synspunkt, hvor vår oppfatning og tolkning av modalitetens affordans ligger i sosiale, historiske, kommunikative og estetiske forhold. Han mener at alle medier er forskjellige, men har også noe til felles. Han mener noen av disse eller alle modalitetene bør være til stede i ulike medier. Disse kaller han for materielle, sensoriske, spatiotemporale og semiotiske modaliteter. Hans definisjon på begrepet modalitet er forskjellig fra Gunther Kress & Van Leeuwen sin definisjon. Han sier at "entities such as 'text', 'music', 'gesture' or 'images' are not seen as modalities or modes". (Elleström 2010:16) Disse uttrykksformene er det Kress og Van Leeuwen anser som modaliteter. Elleström sin tilnærming til begrepet er derfor veldig ulik den vi finner i den sosialsemiotiske tilnærmingen til multimodalitet.

Multimodalitetsteori

Gunther Kress & Theo Van Leeuwen har videreutviklet sosialsemiotikkens rammeverk til å gjelde for multimodale tekster, og danner grunnlaget for mine analyser. Multimodalitetsteorien fremhever at det er mer enn verbalspråk som inngår i kommunikasjon og representasjon, og er opptatt av hvordan ulike modaliteter som skrift, bilde, lyd og video spiller ulike roller i formidlingen av et budskap. Kress mener at tekstbegrepet gjelder for all form for kommunikasjon. (Kress 2003:47)

Multimodalitetsteori kan benyttes når man skal beskrive, eller prøve å forstå samspillet mellom ulike semiotiske ressurser som blir benyttet i multimodale tekster. Teori

innenfor multimodalitet undersøker også modaliteters meningspotensial og begrensninger og hvordan disse benyttes i tekster og i samspill med andre modaliteter.

Begrepet *Affordans* blir benyttet i sammenheng med dette, og er noe jeg kommer til å si mer om i neste delkapittel.

En tekst består av ulike tegnsystem, hvor for eksempel skrift består av bokstaver og ord som er tegn som er med på å produsere mening. Ifølge Maagerø & Tønnessen finnes det ikke monomodale tekster, som er tekster som skaper mening kun ved hjelp av en modalitet. Dette er fordi det alltid vil være andre elementer i en tekst som for eksempel avsnitt, typografi, utsnitt som er med på å tilføre teksten mening. (Maagerø & Tønnessen 2014:18)

Vi kan si at en tekst er multimodal når ulike modaliteter som for eksempel skrift og bilde kombineres, og plasseres sammen. De aller fleste tekster er multimodale fordi de inneholder ulike uttrykksformer som for eksempel skrift og bilde. Vi omgir oss med en mengde multimodale tekster til daglig som for eksempel aviser, bøker og reklameplakater. Bøker består ofte kun av skrift, men ut i fra et generelt perspektiv blir tekster stadig mer visuelle og multimodale. Avistekster er i stor grad multimodale. Papirbaserte avistekster består hovedsakelig av skrift og bilde, mens digitale avistekster består av flere modaliteter som for eksempel video, skrift, bilde, lyd, og grafikk. Alle aviser i Norge i dag, kombinerer både bilde og skrift i sine artikler og reportasjer. Det er ofte slik aviser bruker store bilder og overskrifter for å tiltrekke seg leserens oppmerksomhet. Når man leser en avisartikkel eller reportasje tenker man nødvendigvis ikke over de ulike modalitetene som er blitt benyttet, eller hvordan de er satt sammen for å produsere mening. Man leser som regel ikke en reportasje som en usammenhengende tekst, men som en helhetlig tekst hvor man både ser på bildet og leser teksten.

Teknologien har skapt nye mulighet for å produsere multimodale tekster, også for mediebrukerne. I dag er det mange som er aktive på sosiale medieplattformer som Facebook, Twitter, Instagram og Snapchat. Alle disse populære plattformene er multimodale tekster fordi det er mulig å kombinere flere uttrykksformer som for eksempel skrift, bilde, og video. Det samme gjelder blogger, som gjør det mulig for alle som har tilgang til en datamaskin å produsere multimodale tekster og dele det med andre brukere på internett. Det er mange digitale verktøy man kan benytte seg av gratis, og dette har bidratt til at det er stadig flere som produserer multimodale tekster.

Multimodale tekster kan også kalles for 'sammensatte tekster' fordi ulike modaliteter benyttes for å produsere mening. 'Sammensatte tekster' er et begrep som i stor grad blir benyttet innenfor skoleverket. I kunnskapsløftet fra 2006 står sammensatte teksten oppført som et av hovedområdene i kunnskapsløftets lærerplan i norskfaget på grunnskolen og videregående opplæring, og "viser til et utvidet tekstbegrep der tekst kan være satt sammen av skrift, lyd og bilder i et samlet uttrykk. Det innebærer arbeid med tekster som bildebøker, tegneserier, aviser, reklame, nettsider, sangtekster, film og teater. Hovedområdet omfatter både elevens egen tekstproduksjon og opplevelse, kritisk vurdering og analyse av sammensatte tekster". (Regjeringen, 2006)

3.3 Modale affordanser

Begrepet *affordans* knyttes til modalitetens meningspotensiale og begrensninger. Kress mener at ulike modaliteter har forskjellig potensial og begrensninger for å skape mening i en tekst. (Kress 2003: 5) Med andre ord så er *affordans* det som er mulig og det som ikke er mulig å uttrykke gjennom en modalitet. Når man skal analysere en multimodal tekst er det derfor vesentlig å undersøke hvilke potensiale for meningskaping de ulike modalitetene har. Ifølge Kress oppstår mening på ulike måter i bestemte modaliteter. (Kress 2010:37)

Noen modaliteter kan egne seg bedre enn andre til å formidle et budskap. Verbalspråk og skrift egner seg til blant annet å beskrive og forklare noe, mens bilder egner godt til å vise til et sted, en person eller gjenstander. Bildets *affordans* har sine begrensninger ved at fotografen må velge et utsnitt, for eksempel. Fremstillingen av bildets innhold vil dermed til en viss grad være subjektiv. Kress hevder at skjermen blitt det dominante mediet for lesing av tekst, hvor det visuelle (bildet) blir i stor grad benyttet. I multimodale tekster kan modaliteter ha ulik funksjonell spesialisering (*functional specialisation*). Det vil si at en eller flere modaliteter kan egne seg bedre enn andre til å kommunisere og representere noe, og vil være det som 'bærer' mesteparten av informasjonen eller budskapet i teksten. Hvilke modaliteter som tar opp størst plass på en side kan være med på å avgjøre hvilken modalitet som har størst funksjonell tyngde. (Kress 2003:46)

Hvis det er et eller flere bilder som tar opp størst plass på en avisside, så kan man si at bilde har større funksjonell tyngde enn skriften. Når jeg skal analysere de utvalgte reportasjene vil det være interessant å undersøke hvilke modaliteter som har størst funksjonell tyngde, og drøfte hva det har å si for helhetsinntrykket. Dette er noe jeg kommer til å drøfte når jeg presenterer analysene senere i oppgaven.

Maagerø & Tønnessen mener at modalitetenes affordans påvirker måten vi kommuniserer på, og at en modalitets affordans er ikke gitt en gang for alle fordi ”meningsskaping i kulturen endrer seg over tid.” (Maagerø & Tønnessen 2014:25) Teknologien er i konstant utvikling, og dette bidrar til at nye former for meningsskaping oppstår. Hvordan folk benytter seg av modalitetene er også med på å skape mening. I dag kan journalister benytte seg av ulike program der det er mulig å laste opp både bilder og videoer i løpet av kort tid, og plassere det sammen med skrift og grafikk. Hvilke modaliteter vi velger å inkludere i en tekst kan ha en vesentlig betydning for hvordan budskapet kommer frem eller hvordan mottakeren tolker teksten. Selv om det samme fenomenet blir framstilt i både skrift og bilde, kan det som framstilles gjennom et bilde produsere en annen form for mening i sammenligning med det som framstilles gjennom skriften. Dette er fordi potensialet og begrensningene for meningsskaping aldri er helt likt i de ulike modalitetene. (Maagerø & Tønnessen 2014:25)

3.4 Affordanser i digitale multimodale tekster

Lesing er som beskrevet tidligere ikke lenger bare lesing av papirbasert tekst. Den teknologiske utviklingen har bidratt til at lesing av tekst i dag foregår i stor grad på digitale plattformer. Lesing av digitale tekster foregår i stor grad på internett. På internett står man fritt til å navigere i et åpent tekstlandskap og strukturere sin egen lesing ved å søke på ulike ord i nettleseren og klikke på linker. Denne type lesing er forskjellig fra papirbaserte tekster som for eksempel bøker, hvor det er vanlig å begynne å lese forfra fra første siden og fortsette å lese lineært til siste side. På Avisens forside er det alltid en peker til hvor (hvilken side) i avisen man kan lese mer om saken, og slik sett kan man hoppe mellom sider. Dermed er det ikke nødvendigvis slik at avislesing er en lineær lesing hvor man leser fra første til siste side.

Aviser kan i dag leses på digitale plattformer, noe som ikke var mulig for noen tiår siden. Dette gjør det mulig å sammenligne de modale affordansene som blir benyttet i digitale tekster med de som blir tatt i bruk i papirbaserte tekster. Nettavisene inneholder ofte en menyramme som viser til hvordan innholdet er kategorisert. På Adresseavisen sin nettavis er det en menyramme man kan klikke på for å få en oversikt over innholdet og de ulike kategoriene som for eksempel ’nyheter’, ’sport’ og ’kultur’. I papiravisen er innholdet også kategorisert, hvor kategoriene som hører til hverandre er plassert sammen. Øverst på siden opplyses det om hvilken kategori artikkelen hører til. Dette gjør det enkelt for leseren å finne fram til den kategorien i avisen man er mest interessert i å lese.

PC er heller ikke lenger den eneste teknologien som tilbyr lesing av aviser digitalt. Lesing på iPad og smarttelefon har også blitt mulig, og har blitt en stor del av mange sin hverdag. Størrelsen på en iPad er mye mindre enn en datamaskin, og den veier veldig lite i sammenligning med en bærbar PC. Det er derfor mye enklere å ha med seg en iPad når man er ute å reiser. Jeg tror at disse faktorene bidrar til at stadig flere velger å anskaffe seg en iPad. Har introduksjonen av iPad hatt en innvirkning på hvordan avistekster presenteres, og vil det være noen forskjell på hvordan man leser tekster for nettavis og for iPad?

På iPad kan man laste ned Ukeadressa, Eadressa, og adressa.no sine apper for å få tilgang på å lese innholdet. Appene er tilknyttet internett, men man behøver ikke å klikke seg inn på internett browseren og skrive inn navnet på nettsiden i søkefeltet slik man må gjøre på datamaskinen. Når man har lastet ned en App vil den ligge synlig og tilgjengelig på skrivebordet på iPaden. Ved å trykke på Appen vil innholdet til avisen komme direkte opp. Man kan også snu iPaden fra stående til liggende posisjon for å endre visningen. Innholdet på Adresseavisen vil være lik på iPad og datamaskinen, men det som skiller de digitale enhetene vil være leseropplevelsen. Lesing på iPad kan bli sammenlignet med å lese en papiravis siden man fysisk holder objektet når man leser. Leseropplevelsen knyttet til iPad er noe jeg kommer til å si mer om senere i dette kapittelet.

Engebretsen mener at digitalisering og visualisering preger dagens tekstkultur. Han knytter sjangerutvikling opp mot materielle og sosiale affordanser, hvor de materielle affordansene vil være teknologien og modalitetene vi tar i bruk for å produsere en digital tekst, og de sosiale affordansene er brukerens behov, sjangernormer og verdier. Engebretsen sier at: ”Utvikling innen medieteknologi fører til at nye semiotiske ressurser og kombinasjoner av slike tas i bruk innen ulike sjangrer. Men måten de tas i bruk på reguleres av sosiale og kulturelle faktorer i henhold til hvordan de svarer på brukerens behov og interesser.” (Engebretsen 2013:19)

Internett er et eksempel på en materiell affordans som kan påvirke avissjangerens form og innhold. Digitaliseringen har ført til at reportasjen som avissjanger har blitt overført på digitale plattformer, hvor nye semiotiske ressurser som video, lyd og grafikk blir tatt i bruk. Materielle affordanser kan knyttes til de sosiale affordansene. Den kulturelle konteksten, våre erfaringer og lesevaner påvirker hvordan man benytter seg av ulike teknologier når det gjelder lesing av digitale tekster. Sosiale affordanser er ikke gitt fordi teknologien er med på å endre folks lesevaner og hvordan vi kommuniserer med hverandre på. Den tilgjengelige teknologien og hvordan mennesker benytter seg av teknologien er med

på å avgjøre hvilke semiotiske ressurser som benyttes i digitale avistekster, og bidrar til sjangerutvikling.

I sin bok *Inventing the medium* (2012) beskriver Janet Murray fire affordanser som representerer datamaskinen som en helhet, og som hun mener bør være tilstede i alle digitale tekster. Disse affordansene kaller hun for prosedyriske (*procedural*), romlige (*spatial*), deltakende (*participatory*) og encyklopediske (*encyclopedic*) (Murray 2012:9) Murray mener at digitale medier har sine egne unike affordanser, og at man ikke burde fokusere på å gjøre en den digitale versjon av en avis identisk papirutgaven, men heller utnytte de affordansene som er tilgjengelig på digitale plattformer. Jeg skal nå beskrive de fire ulike affordansene Murray beskriver i sin bok, hvor jeg tar utgangspunkt i Adresseavisen sin nettavis. Senere skal jeg drøfte disse opp mot affordansene som gjelder for avistekster laget for iPad.

I følge Murray er de prosedyriske affordansene basert på brukerens atferd og algoritmer, og kan reprodusere gjenkjennelige mønstre. Et eksempel dette er hvis man har sett på klær i en nettbutikk, så vil reklame og lenker til diverse nettbutikker dukke opp når man er inne og surfer på internett. Dette kan vi kalle for algoritme-basert reklameplassering, og er basert på tidligere søk man har foretatt seg, og personlig informasjon som har blitt lagret når man har registrert som på sosiale medieplattformer som for eksempel Facebook.

Når det kommer til Adresseavisen sin nettavis er det tre artikler som er plassert ved siden av hverandre, hvor det står, 'mest lest siste time'. Disse artiklene er nummerert i rekkefølgen 1,2,3, og er basert på hvilke av artiklene som er mest lest den siste timen. Dette viser at datamaskinen gjenkjenner brukerens atferd ved å registrere antall klikk en nettartikkel har fått. Adresseavisen sin nettavis består av mange annonser og mye reklame. Hvis man har sett på sko på et nettsted, vil reklame fra det samme nettstedet, med bilde av de samme skoene man har sett på komme opp på nettsiden til Adresseavisen. Disse eksemplene viser at de prosedyriske affordansene er tilstede i Adresseavisen sin nettavis.

De romlige egenskapene Murray refererer til er oppfatningen av rom på digitale plattformer og i digital tekster. Det kan for eksempel være gjennom kart, bilder og 3D-modeller. I følge Murray representerer ikke de romlige affordansen det virkelige rommet, men kan benyttes for å presentere en bestemt del av informasjon. Murray 2012:19) Hvordan de ulike elementene og modalitetene er plassert kan påvirke vår oppfatning av plass i en digital tekst. Forsiden til Adresseavisen sin nettavis består av mange bilder i ulike størrelser som er satt sammen med skrift. Man kan scrolle nedover på siden for å se flere bilder. Det er ingen åpne rom mellom elementene på siden, og dette skaper en følelse av at elementene

hører sammen, og at forsiden er innholdsrik og utnytter plassen godt. Når Murray nevner navigasjon som en del av romlig affordans, kan dette bli knyttet til at man navigerer seg gjennom teksten ved å flytte på pekeren på musen eller ved å navigere seg gjennom et kart. Denne representasjonen av plass er noe som bare er mulig på digitale plattformer. I papirbaserte tekster vil man ikke kunne navigere seg gjennom teksten på samme måte. Når man leser en papirtekst blar man fra en side til den neste ved å bruke hånden.

De deltakende egenskapene gjør det mulig for mennesker å interagere med teksten. I nettaviser vil en interaksjon mellom leser og tekst oppstå ved at leseren klikker på lenker som er plassert i teksten. En interaksjon mellom andre mennesker kan også oppstå i nettaviser. I Adresseavisen sin nettutgave kan man skrive inn en kommentar i et eget kommentarfelt som er plassert nederst i den publiserte artikkelen. Hvem som helst kan skrive inn kommentarer. Dette fører ofte til lange diskusjoner, og gjør det mulig for mennesker å interagere med hverandre på nett. Man kan velge å dele artikler publisert på adressa.no, på sosiale medieplattformer som Twitter og Facebook. I artikkelen er det et Twitter- og Facebook-symbol man kan klikke på. Når man klikker på et av disse symbolene blir linken til artikkelen direkte overført til sin egen Facebook eller Twitter konto hvor man kan dele dette på sin egen brukerprofil. Det står også et tall ved siden av hver av symbolene som forteller leseren om hvor mange andre personer som har delt artikkelen. Her ser vi at den prosedyriske affordansen nevnt tidligere, blir utnyttet ved at den registrerer antall delinger.

Når en artikkel blir delt på Facebook eller Twitter kan andre velge å like, kommentere og/eller dele artikkelen videre på sin egen Twitter eller Facebook profil. Dette er i stor grad med på å skape en interaksjon med både tekst og andre mennesker. I dag er det blitt vanlig for mange av de norske avisene å dele nyheter på sosiale medieplattformer som Facebook, Twitter og Instagram.

Datamaskinens encyklopediske muligheter utnytter potensialet til å lagre og overføre store mengder av informasjon (Murray 2012: 66). Nettaviser er encyklopediske, i den forstand at det publiseres en stor mengde med nyhetsartikler og annet journalistisk innhold. Artikler som er blitt publisert blir lagret i nettavisen sitt arkiv. Man kan skrive inn et ord i søkefeltet, og det vil deretter komme opp et utvalgt av artikler basert på det man har skrevet inn i søkefeltet. De fire affordansene Murray beskriver blir i stor grad benyttet i digitale tekster, og er tilstede i Adresseavisen sin nettavis. De prosedyriske og encyklopediske affordansene er i stor grad til stede i på de fleste digitale medieplattformer. Alt vi foretar oss på internett kan bli lagret på datamaskinen. Det faktum at datamaskinen kan gjenkjenne

mønstre, og reklame fra ulike nettsteder man har besøk dukker opp i etterkant kan virke skremmende, og skape en følelse av at man blir overvåket. Brukerens leseropplevelser vil i stor grad være knyttet til de romlige og deltagende affordansene, hvor de romlige affordansene bidrar til å skape en god brukeropplevelse i form av at det er enkelt å navigere seg rundt i teksten. De deltagende affordansene er knyttet til vår opplevelse, interaksjon og tolkning av en tekst, og blir i stor grad utnyttet i digitale tekster og medier.

iPad/nettbrett og digitale avistekster

Tidligere i dette kapitlet nevnte jeg noen forskjeller på lesing på iPad og datamaskinen. Jeg skal nå undersøke dette nærmere. Med nettbrettet og iPaden kom en helt ny opplevelse av lesing på digitale plattformer. Et nettbrett er rettet mot bruk på Internett, og derfor vil nettbrettene ha mange av de samme mulighetene som datamaskiner. Selv om iPad har mange av de samme mulighetene, så er det også forskjeller på lesing på iPad og datamaskinen.

En tydelig forskjell på lesing på iPad/smarttelefon i sammenligning med datamaskin er at iPad og smarttelefoner har en touch funksjon, som gjør at man kan ta på skjermen og bruke fingerbevegelser til å navigere seg rundt i teksten. På datamaskinen kan man navigere seg rundt ved hjelp av mus eller tastatur, hvor det er et ikon av en pil som viser til hvor på skjermen man beveger seg ved hjelp av musen eller tastaturet. iPad bidrar til en mer interaktiv opplevelse av lesing på digitale plattformer fordi man bruker fingerbevegelser til å flytte på ting og forstørre teksten. Et eksempel på dette er Ukeadressa sitt kryssord der man bruker fingeren til å trykke på bokstavene. På datamaskinen må man først klikke på musen for å velge bokstaver, noe som bidrar til en mindre fysisk og interaktiv opplevelse. I helgequizen for de minste kan man snu elementer på siden der det står "trykk her for å se svaret". Det er også andre elementer hvor man kan aktivisere bildeserier som oppleves å ligge "bak" teksten hvor det er et skifte mellom bilder i en serie, Ved å dra fingeren bortover til venstre får man se bilder som er plassert etter hverandre. I den digitale utgaven av Ukeadressa er det også en side hvor man kan se "før og nå" bilder fra Trondheim. Ved å bruke fingeren til å sveipe over bildet skifter bildet mellom to variasjoner, hvor man kan se et bilde fra før i tiden og et bilde tatt nylig fra det samme stedet. Disse elementene utfordrer den tradisjonelt todimensjonale avissiden, og bidrar til at den romlige affordansen kan oppleves forskjellig fra lesing på iPad og datamaskinen.

De deltagende affordansene er i større grad begrenset i den digitale utgaven av Ukeadressa i sammenligning med nettavisen. Det er ikke mulig å dele innhold publisert i

Ukeadressa på sosiale medier. Dette er på grunn av at Adresseavisen har opprettet betalingsmur for å få tilgang til å lese den digitale utgaven av Ukeadressa. Det er heller ikke plassert kommentarfelt under reportasjene, noe som bidrar til at interaksjon med andre mennesker/lesere ikke er mulig. Den deltakende affordansen Murray beskriver vil derfor ikke være utnyttet i like stor grad som den er i nettavisen til Adresseavisen.

I motsetning til nettavisen, inneholder ikke Ukeadressa sin digitale utgave reklamer og annonser. Dette kan ha noe å gjøre med at Ukeadressa ikke inneholder gratis lestoff. Det er ingenting som tyder på at noe av det man leser i Ukeadressa blir lagret på iPaden eller datamaskinen, og man kan derfor si at de prosedyriske affordansene ikke er benyttet i Ukeadressa sin digitale utgave.

Den encyklopediske affordansen er også tilstede i Ukeadressa sin digitale utgave, som inneholder et arkiv med oversikt over tidligere utgaver man kan lese. iPad er i likhet med datamaskinen tilkoblet internett, som inneholder en enorm mengde informasjon.

At alle digitale tekster bør utnytte disse affordansene, slik Murray mener, kan det stilles spørsmål ved. Nettbrettet har sine affordanser, og datamaskinen benytter seg av andre affordanser. iPad har endret måten mennesker leser på digitale enheter. Affordansene til iPad er annerledes enn fra datamaskinen, og kan anses som en mer "naturlig" interaksjon siden det er ingen mus eller fysisk tastatur. Et skjermtastatur kan vises på skjermen som man kan bruke for å skrive og objekter på skjermen kan manipuleres ved at man kan redusere eller øke størrelsen ved å berøre skjermen ved å bruke to fingre. Man kan også snu sider ved å skyve med en finger, på samme måte som vi blar fra en side til en annen i papiraviser. På startskjermen eller på skrivebordet på iPad, kan man kategorisere filer og informasjon på samme måte som man kan på en datamaskin. Forskjellen er at man på iPad kan laste ned og ta i bruk forskjellige Applikasjoner fra App store. Programmer på App store kan lastes ned, men ikke bli tatt i bruk på datamaskinen. Den største forskjellen på lesing på iPad i sammenligning med datamaskinen er touch-funksjonen som bidrar til en fysisk interaksjon på skjermen, og bidrar til å skape en annen leseropplevelse. Siden iPad har affordanser som er forskjellig fra datamaskinen, er det ikke slik at alle digitale enheter utnytter de fire affordansene Murray beskriver i like stor grad.

3.5 Medieestetiske perspektiver

Medieestetikk inkluderer perspektiver som kan benyttes i mange disipliner, og derfor kan man si at medieestetikk er en tverrfaglig disiplin. Brukerens opplevelser av multimodale tekster inngår i estetikken, og det er derfor nødvendig å si noe om den medieestetiske tilnærmingen til modale affordanser. Ifølge Liv Hausken går medieestetikk ut på å undersøke hvordan noe framstilles eller formidles gjennom ulike typer medier. Forskjellen på en tekstanalyse og medieestetikk er at i en tekstanalyse er man mer opptatt av hvilken betydning teksten har, noe som gjør at det er lett for at mediet som formidler teksten kan bli oversett.

Hausken sier at ”i medievitenskapelig sammenheng har det vært en tendens til å overse betydningen av mediets eller formidlingsformens materialitet og uttrykksmessige potensial, det være seg f. eks papiret og trykksverten i avisen eller boken og de føringer dets muligheter og begrensninger legger på hva som formidles”. (Hausken 2009: 9-12) Ethvert multimodalt uttrykk har sin måte å representere noe på, og man dermed si at modaliteter har sin estetikk. Når ulike modaliteter plasseres sammen i en tekst kan det bidra til at en ny estetikk oppstår, eller så kan det bidra til en kollisjon av mange former for estetikk. Et bilde kan for eksempel oppfattes og representeres forskjellig fra for eksempel skrift eller lyd.

Hausken sin tilnærming til medieestetikken handler i stor grad om våre opplevelser knyttet til ulike medier. Ved å ta i bruk en estetisk tilnærming i forhold til modalitetsbruk og multimodale tekster skapes det rom for nye perspektiver med tanke på hvilken rolle de ulike modalitetene har for våre erfaringer og opplevelser. I følge Hausken kan en medieestetisk tilnærming benyttes overfor hvilket som helst type objekt. I et av kapitlene i boken ser hun på værmeldingen som et forskningsobjekt. For forskning innenfor humaniora og samfunnsvitenskapen foreslår hun fire ulike begrunnelser for å forske på et objekt. 1) en kulturell begrunnelse, 2) en samfunnsmessig begrunnelse, 3) en kunstnerisk begrunnelse og 4) en teoretisk begrunnelse.

En kulturell begrunnelse vil si at objektet har en utbredelse i kulturen, i et land, religion eller i en subkultur. En samfunnsmessig begrunnelse vil være forhold mellom blant annet sosiale grupper og institusjoner. Kunstnerisk begrunnelse vil si at objektet må være kjent innenfor et område for kulturuttrykk, og en teoretisk begrunnelse vil si at studiet av objektet utfordrer teorier eller begreper. Her vil objektets karakteristikker være vesentlig å undersøke. (Hausken 2009:153-163)

Våre opplevelser og erfaringer er viktige faktorer når det kommer til hvordan man leser og tolker en tekst. Det er derfor nødvendig å inkludere den estetiske tilnærmingen når man undersøker de modale affordansene som blir benyttet i multimodale tekster. I mine analyser vil jeg både undersøke hvordan de ulike modalitetene formidler informasjon, og vurdere modalitetenes betydning for leseropplevelsen. På denne måten vil den medieestetiske tilnærmingen være tilstede i mine analyser.

3.6 Multimodal analyse

Multimodal analyse er opptatt av å analysere flere ressurser som til sammen skaper mening i ulike sammenhenger. Når man skal analysere en avisreportasje er det vesentlig å se på hvordan de ulike elementene er satt sammen. Hvordan elementene er satt sammen i en tekst kan ha stor betydning for hvordan man leser en tekst. I en multimodal analyse er det ikke nok å analysere de ulike elementene hver for seg. Å undersøke hvordan de ulike modalitetene skaper en helhet, og hvilken mening som framkommer i samspillet mellom modaliteter er viktig når man skal se på hvilken betydning de ulike modalitetene kan ha for hverandre. Når man leser en avis tenker man ikke nødvendigvis over hvilke elementer som blir tatt i bruk, og hvorfor de ulike elementene er plassert slik de er for å danne mening. I en multimodal analyse er det nødvendig å se nærmere på dette, for å prøve å finne ut av hvordan de ulike modalitetene er satt sammen for å skape mening og sammenheng i en tekst. Siden jeg skal sammenligne papirbaserte og digitale multimodale tekster, er det nødvendig å undersøke hvordan de teknologiske modalitetene bidrar til ny form for meningsdannelse.

3.6.1 Komposisjonsteori

I boken *Reading Images*(1996) viser Kress & Van Leeuwen til at mening blir etablert gjennom komposisjonen i en tekst. Jeg vil beskrive de tre elementene ved komposisjon som de anser som nyttige når man skal analysere en multimodal tekst, og som jeg vil benytte meg av i mine analyser. Disse elementene kaller de for informasjonsverdi (*information value*), blikkfang (*saliency*) og innramming (*framing*) (Kress & Van Leeuwen 1996:183)

Informasjonsverdi (Information value)

En multimodal eller sammensatt tekst kan ha en topp/bunn struktur der en eller flere modaliteter er plassert øverst og andre modaliteter plassert nederst. Kress & Van Leeuwen kaller dette for det ideelle (*ideal*) og reelle (*real*). Det ideelle vil være det som står plassert øverst, og det som står plassert nederst vil være det reelle. Plasseringen av elementer (om de står øverst eller nederst, til venstre eller høyre, eller i midten) kan bidra til å gi ulike modaliteter *informasjonsverdi*. (Kress & Van Leeuwen 1996:177) Hvis en sammensatt tekst er tydelig delt opp i en venstre og høyre del, er elementer som er plassert til venstre i en tekst gitt informasjon som vi er kjent med. Det som er plassert på høyresiden er ny informasjon, som er det mer ukjente som leseren må tolke på en annen måte enn den gitte informasjonen i verbalteksten. (Kress & Van Leeuwen 1996:186-187)

Det som Kress & Van Leeuwen mener representerer gitt og ny informasjon, er ikke alltid tilfellet i sammensatte tekster. Et bilde kan være plassert til venstre i en tekst, og teksten kan være plassert på høyresiden. Hvis dette er tilfellet, vil det ofte være slik at leseren må lese teksten for å kunne forstå sammenhengen mellom bildet og skriften. Et bilde kan være eksempel på ny informasjon. Ofte må man lese teksten først for å forstå sammenhengen mellom skriften og det bildet representerer. Hvordan man leser en sammensatt tekst kan variere fra person til person, men det er ofte slik at noen modaliteter vekker større oppmerksomhet enn andre i en sammensatt tekst, og det er disse som kan regnes for å ha størst *informasjonsverdi*.

”If the upper part of a page is occupied by the text and the lower part by one or more pictures, the text plays, ideologically the lead role, the pictures a subservient role (which however, is important in its own way, as specification, evidence, practical consequence, and so on).” (Kress & Van Leeuwen 1996:194)

Hvis det er bilder som dominerer øverste delen av teksten, vil tekstens oppgave være å utdype bildets mening. I en avisreportasje er det ofte slik at skrift og bilde er plassert slik at bildet kan tolkes ut ifra teksten, eller omvendt. Komposisjonen i en tekst kan også ha en struktur der elementer er plassert i midten, men ifølge Kress & Van Leeuwen er dette ganske uvanlig i den vestlig kulturen. (Kress & Van Leeuwen 1996:203).

Blikkpunkt (Saliency)

Saliency handler om komposisjonen i teksten, som plassering, størrelse og fargebruk. *Saliency* går ut på å vurdere i hvilken grad ulike elementer er fremhevet for å tiltrekke seg leserens oppmerksomhet. Størrelse, farge, font og andre visuelle elementer kan påvirke hvordan en tekst blir lest og tolket. ”Saliency can create a hierarchy of importance among the elements, selecting some as more important, more worthy of attention than others”. (Kress & Van Leeuwen 1996:212)

Når det gjelder avistekster er det plasseringen og størrelsen på de ulike elementene som avgjør hva som tiltrekker seg leserens oppmerksomhet. Bilder blir i stor grad benyttet i avistekster for å tiltrekke seg leserens oppmerksomhet, og tilføre teksten mening. Størrelsen på skriften eller på bildet er med på å avgjøre hvilke av disse modalitetene leserens oppmerksomhet rettes på. Det elementet som tar størst plass på en avisside er ofte det som kan regnes for å være det mest dominerende og som skal bidra til å vekke leserens interesse.

Innramming (Framing)

Ifølge Kress & Van Leeuwen er *framing* en del av komposisjonen i visuell kommunikasjon, og handler om hvordan elementer henger sammen visuelt. De sier at: ”The elements or groups of elements are either disconnected, marked off from each other, or connected, joined together”. (Kress & Van Leeuwen 1996: 214-215) Det kan oppstå en frakobling av elementer i en tekst, der åpen plass mellom tekst og bilde, tekstbokser og farger som bryter med hverandre kan bidra til å skape en frakobling mellom elementer. Plassering av skrift og bilde kan for eksempel være en faktor som avgjør om disse modalitetene hører sammen eller ikke. Hvis skriften ikke er plassert på linje under bilde, over bilde eller på siden av bildet kan dette skape en følelse av at disse modalitetene ikke hører sammen. Kontraster mellom elementene kan også bidra til at man får en følelse av at elementene ikke hører sammen. *Framing* kan også være det motsatte, noe som vil være hvordan elementene er koblet sammen gjennom bruk av for eksempel gjentakelser av like farger og komposisjon.

3.6.2 Kohesjonsteori

Multimodal kohesjonsteori utviklet av Van Leeuwen fokuserer på samspillet og helheten i multimodale tekster, og vil være nyttig å benytte seg av i mine analyser. Med samspill så mener jeg hvordan de ulike modalitetene er plassert sammen i en tekst for å kommunisere og representere noe til leseren. I *An introduction to social semiotic* (2005) beskriver Van Leeuwen fire prinsipper han mener bør være til stede for å kunne etablere samspill i en multimodal tekst. De fire prinsippene er: *komposisjon*, *rytme*, *informasjonskobling* og *dialog*. (Van Leeuwen 2005:179) Disse begrepene er nyttige å ta i bruk når man skal se på samspillet mellom elementer i multimodale tekster og kan knyttes til de tre komposisjonselementene: *information value*, *saliency* og *framing* som er beskrevet ovenfor.

Komposisjon

Komposisjon er knyttet til organiseringen av elementer i en sammensatt tekst, og handler om hvordan en tekst er bygd opp. *Komposisjonen* i en multimodal tekst handler om plassering, og kan bli sett i sammenheng med *saliency* og *framing*.

Van Leeuwen påpeker at *komposisjon* kan knyttes opp mot musikk og språk, men kan også bli sett i sammenheng med layout i avistekster, bøker, og på skjermflater. (Van Leeuwen 2005:198-217) Hvordan de ulike elementene er arrangert, som for eksempel plassering av bilde eller skrift, størrelse og fargebruk kan være avgjørende for leserens tolkning og lesing av en tekst. Noe som kjennetegner komposisjonen i avistekster er at teksten inneholder overskrift, underoverskrift og brødtekst som er plassert på linje under hverandre. Plasseringen av disse elementene kan bidra til å gjøre det enklere for leseren og orientere seg i teksten.

Rytme

Ifølge Van Leeuwen er alle menneskelige handlinger på en eller annen måte rytmisk.

Rytme er knyttet til tekstens tidsdimensjon, og spiller en viktig rolle når det kommer til å skape en meningsfull struktur og sammenheng i multimodale tekster som utspiller seg over tid. Van Leeuwen viser til musikk, dans og verbalspråk når han gjør rede for dette begrepet. I musikken deles tiden opp i takter, sekvenser og fraser. Det samme gjelder i film og verbalspråk, hvor ulike sekvenser og setninger er delt opp og satt sammen for å skape en helhet og mening. (Van Leeuwen 2005 side 182- 196) Enhver tekst kan være rytmisk fordi alle tekster utfolder seg i tid, og elementer i en tekst er som regel plassert i ulik rekkefølge.

Rytme kan også knyttes til analoge og digitale multimodale tekster. I bøker kan for eksempel kapitlene skape en rytmisk utvikling, der sammenhengen blir etablert ettersom teksten utvikler seg over tid. En tekst kan også deles opp i ulike sekvenser og skape *rytme* ved å ha mellomrom mellom hvert avsnitt.

Rytme er nært knyttet til *saliency* og *framing* og *komposisjon*. Van Leeuwen (2005) refererer til *rytme* når det kommer til tekstens tidsdimensjon og tekstens komposisjon i rom (plass) eller layout. Layout handler om hvordan ulike elementer er plassert og utnyttet på en bestemt flate. Både papiraviser og nettaviser benytter seg av ulike typer layout hvor de kan sette sammen ulike elementer for å skape en strukturert tekst, hvor fremstillingen av de ulike elementene skaper en følelse av en helhetlig avistekst. Komposisjonen kan også bidra til å skape en *rytme* i teksten ved bruk av gjentakelser. (Van Leeuwen 2005 side 181)

Informasjonskobling

Samspillet mellom innholdet i de forskjellige uttrykksformene i en sammensatt tekst er det Van Leeuwen kaller for *informasjonskobling*, som er koblingen mellom informasjon som blir uttrykt gjennom ulike modaliteter. En uttrykksform kan bidra til å utdype eller utvide informasjonen som allerede har blitt formidlet gjennom en annen uttrykksform. Teksten som står plassert ved et bilde kan for eksempel si noe om innholdet i bildet, og ved å lese teksten kan leseren få en annen type informasjon som bildet ikke kan gi.

En annen type kobling som beskrives er utviding, som handler om å utvide meningspotensialet ved at modalitetene sier det samme, men på hver sin måte. Et bilde kan formidle en annen type informasjon, og oppfattes og tolkes på en annen måte i sammenligning med for eksempel skrift. Utviding gjelder også når informasjon som er uttrykt gjennom ulike modaliteter utfyller hverandre fordi de representerer ulike deler av den samlede informasjonen. (Van Leeuwen 2005:230)

Dialog

Det fjerde prinsippet er dialog. Van Leeuwen knytter dialog begrepet til verbalspråket og musikk. I verbalspråket føres en samtale ved at det utløses et initiativ ved at en av partene stiller et spørsmål eller sier noe der en respons fra den andre personen er forventet. I musikk kan et instrument ta initiativ og få respons av et annet instrument, eller ved at det er en veksling mellom melodi og verbalspråk i en sang, der musikken tar initiativ ved å begynne med en melodi etterfulgt av en respons i teksten i sangen, eller omvendt. Dialog begrepet kan

også knyttes til multimodale tekster, hvor et bilde tar initiativ og en respons utløses gjennom skriften som er plassert sammen med bildet. Vi kan imidlertid også overføre *dialog*begrepet til digitale tekster. Ved å plassere en link i teksten er det denne som tar initiativ, der en respons utløses ved at man klikker på linken. (Van Leeuwen 2005 :249-250)

Begrepene *forankring* og *avløsning* som ble introdusert av Roland Barthes kan knyttes til *informasjonskobling* og *dialog*. I artikkelen '*Bildets retorikk*' fra 1964 Barthes bruker han begrepene *forankring* og *avløsning* til å forklare hvordan tekst og bilde spiller sammen. Barthes mener at det visuelle ikke har tatt over for skriftens dominans. Han sier: "I dag synes det på massekommunikasjonens nivå som om det lingvistiske budskap er til stede i ethvert bilde, i form av tittel, undertekst, avisartikkel, filmdialog eller taleboble." (Barthes & Johansen 1994:27) I reklamer er budskapet i stor grad tilsiktet, og det er nok grunnen til at Barthes benytter seg av en reklame for det franske pastamerket Panzani som eksempel på hvordan mening oppstår i et fotografi. Barthes skriver at *forankring* er den funksjonen som forekommer mest, spesielt i presse fotografiet og reklamen.

Skriften kan forankre et bilde ved å si noe om bildet, ved at teksten beskriver og identifiserer bildets innhold. Skriften kan dermed påvirke vår tolkning og forståelse av bildet. Dette begrepet er ikke ulikt fra Van Leeuwens begrep utviding, hvor verbaltekst eller bilde kan tilføre noe nytt til helheten. *Avløsning* er det motsatte av *forankring*, og vil si at skriften sier noe som ikke fins i bildet (Barthes 1994:28). I følge Jostein Gripsrud overså Barthes at bildet også kan forankre teksten. Gripsrud bruker film som et eksempel, hvor han sier at tittelen på filmen kommer før bildene og det vil da være bildene som hjelper seerne til å forstå teksten (Gripsrud 2011:134-135).

Kapittel 4. Analyser

I dette kapittelet skal jeg analysere et utvalg reportasjer i ukeadressa, som er publisert på både papir og nett. Jeg kommer til å analysere tre reportasjer jeg har valgt. Mitt valg av analyser er basert på at de kan leses på papir og digitale plattformer, i tillegg til at den digitale reportasjene er forskjellige fra den man kan lese i papirutgaven. Jeg har valgt å benytte meg av multimodalitetsteori, som vil fungere som et analyseverktøy. Jeg kommer til å benytte meg av komposisjon og kohesjonsteori relatert til multimodalitet. Kress & Van Leeuwens teorier innen multimodalitet kan benyttes i analyser av et bredt spekter medier, inkludert musikk og film. Jeg har valgt å tolke begrepene beskrevet ovenfor slik at de blir hensiktsmessige å benytte når man skal gjennomføre analyser av avisreportasjer.

De tre reportasjene jeg har valgt å analysere er publisert i papirutgaven og i den digitale utgaven av Ukeadressa. Jeg kommer jeg til å analysere reportasjene hver for seg, hvor jeg starter med å analysere papirutgaven. Etter jeg har foretatt en analyse av papirutgaven skal jeg gjøre en analyse av den digitale utgaven. Når jeg har foretatt en analyse av begge utgavene av reportasjene, kommer jeg til å sammenligne de for å gjøre en drøfting av eventuelle likheter og forskjeller.

4.1 Utkanten bygd på innvandrere, publisert 22.November 2014

Papirutgaven:

Figur 1. Foto: Åge Winge, Publisert i Ukeadressa 22.11.2014

Denne reportasjen handler om innvandrere som har bosatt seg i små kommuner i Sør-Trøndelag. Vi blir tatt med på journalistens møte med ulike innvandrere. Journalisten har reist til de ulike kommuner for å finne ut hvem disse menneskene er, og hvorfor de har valgt å flytte til disse små kommunene. Mitt hovedinntrykk av reportasjen er at den er veldig oversiktlig og lett å lese. Et gjennomgående trekk i denne reportasjen er at nesten alle bildene er av personer. Dette gjør det tydelig for leseren at det er personene som er hovedfokuset i reportasjen.

Portrettbildene vekker en nysgjerrighet, og gjør at man får lyst til å lese teksten for å finne ut hvem personene på bildene er. Det som er interessant med denne reportasjen er at journalisten har intervjuet innvandrere som kommer fra forskjellige steder i verden og har

ulike jobber . I reportasjen er det faste elementer som gjentas. På mange steder i reportasjen er plassering av skrift og bilde likt. Det brukes hovedsakelig svart i fargesettingen, men det forekommer også rød skrift som går igjen i alle mellomoverskriftene. Disse gjentakelsene i komposisjonen bidrar til at reportasjen virker ryddig og strukturert. I reportasjen er det tre store portrettbilder som er plassert på ulike steder, og dette er med på å skape et brudd på rytmen. Dette gjør at komposisjonen i reportasjen ikke blir for ensformig. Hovedteksten er i store deler av reportasjen plassert under et bilde. Tre sider av reportasjen er teksten plassert til høyre eller til venstre for bildet. I teksten får man informasjon om personen eller personene som er på bildet. Vi kan derfor si at det skriftlige i reportasjen *forankrer* bildene, ved at skriften sier noe om det vi ser på bildet. Dette er også et godt eksempel på Van Leeuwen(2005) sitt begrep *informasjonskobling*.

I hvert avsnitt er det en overskrift som er plassert øverst, før selve teksten. Overskriften er markert med svart skrift og har en større skriftstørrelse enn resten av teksten. Dette gjør at overskriftene vekker størst oppmerksomhet når det gjelder blikkfanget i det skriftlige innholdet. I overskriften står det hva de jobber med, som for eksempel fysioterapeuten og pianisten. Bildene av personene reportasjen handler om er tatt på stedet de jobber, og informasjonen vi får ved å lese overskriften kan i stor grad være med på å bekrefte eller gi ny informasjon om det vi tolker ut fra det vi ser på bildene. Vi kan derfor si at informasjonen vi får fra de to ulike modalitetene utfyller hverandre.

Nesten alle sidene i reportasjen har en topp/bunn struktur, hvor bildet er plassert øverst og teksten er plassert nederst. De sidene i reportasjen som ikke har en topp/bunn struktur, har en venstre og høyre struktur, hvor modalitetene skrift og bilde er plassert på hver sin side. Kress & Van Leeuwen (1996) mener som tidligere nevnt at den gitte informasjonen plassert til venstre, og ny informasjon plassert til høyre. På to steder i reportasjen ser vi at den gitte informasjonen, som er teksten er plassert til høyre og den nye informasjonen er plassert til venstre. På en annen side i reportasjen er teksten (den gitte informasjonen) plassert til venstre og bildet (den nye informasjonen) plassert til høyre. Dette viser at det ikke nødvendigvis er slik at den gitte informasjonen i en sammensatt tekst alltid er plassert på venstresiden. Store deler av teksten består av en samtale mellom journalisten og intervjupersonen, der journalisten er den som stiller spørsmål og intervjupersonen svarer. Dette viser til det Van Leeuwen (2005) sier om initiativ og respons når det gjelder *dialog*begrepet, hvor journalisten stiller spørsmål, og en respons fra intervjupersonen er forventet.

Blikkfanget i reportasjen er bildene. Når man leser en tekst er det vanlig å begynne å lese det som står øverst. De fleste bildene i reportasjen er plassert øverst og vil derfor være det første man legger merke til. Portrettbildene i reportasjen har ulik bruk av bildeutsnitt. Noen av bildene er tatt fra en nær vinkel, og andre er tatt fra en lengre avstand, hvor personen er plassert lengst bort i bildet. Reportasjens komposisjon viser at bildenes størrelse og plassering er høyt vektlagt og utgjør en stor del av reportasjen. Ved å ha plassert de fleste portrettbildene øverst på siden, kan det godt tenkes at det er de som skal fange leserens oppmerksomhet. Plassering av skrift og bilde på linje med hverandre gjør at det er et godt samspill mellom elementene, og gir et inntrykk av at de ulike elementene i reportasjen hører sammen. I begynnelsen av reportasjen står det at man kan lese hele historien om innvandrerne i Ukeadressas nye magasin på nett, som lanseres samme dag. Dette gjør at jeg blir nysgjerrig på innholdet i nettgaven, og har lyst til å lese den digitale utgaven fordi det står opplyst at man får vite mer og lese om historien til flere innvandrere. Her skapes det en *dialog*, hvor det er en oppfordring i teksten som man kan respondere på ved at man går inne på Ukeadressa sin digitale utgave for å lese mer.

4.1.1 Digital utgave

Figur 2. Foto: Åge Winge, skjermdump digital utgave av ukeadressa publisert 22.11.2014

På første siden av nettreportasjen er både bilde, grafikk og tekst satt sammen. Øverst i venstre hjørne er det plassert et kart over de ulike kommunene i Sør-Trøndelag. Kartet inneholder lyse farger, hvor lyseblått og hvitt er de mest dominerende fargene. Bildet av kartet står i kontrast til portrettbildet av Janika. Portrettbildet er veldig mørkt i motsetning til de lyse fargene på kartet. Blikkfanget på første siden i reportasjen er portrettbildet av Janika fordi de mørke fargene på bildet står i kontrast til fargene på de andre elementene. På denne siden oppstår det en frakopling av elementene. Bruk av ulike farger, og størrelse på elementene gjør at man får en følelse av at elementene ikke hører sammen. De ulike elementene er ikke plassert på linje med hverandre, noe som gjør at førstesiden virker ustrukturert og lite ryddig.

I den digitale utgaven er det en mer utfyllende tekst om de ulike innvandrerne vi møter i papirutgaven, i tillegg til at vi kan lese om flere innvandrere som har blitt intervjuet. Journalisten beskriver hvert sted han drar til før møtet med personene. Dette bidrar til å skape en følelse av journalistens tilstedeværelse. Journalistens subjektive stemme kommer tydelig frem i teksten ved at han skriver i jeg-fortellerform.

Forskjellige bilder i reportasjen er satt sammen til en bildeserie. Man må dra fingeren bortover til venstre på iPaden for å se neste bilde i bildeserien, noe som gjør at man leseropplevelsen blir mer interaktiv. Bildeseriene gjør det visuelle interessant med tanke på at man ikke vet hvilke bilder som er plassert etter hverandre. Bildeserien inneholder både bilder av personer, og bilder fra stedene journalisten har vært å besøkt. Bilder fra plassene journalisten har besøkt er med på å utfylle teksten, og kan bidra til å gi leserne et bedre inntrykk av de ulike stedene han besøker enn man får ved å bare lese teksten. I teksten skapes det en *rytme* ved at det er en gjentakende bruk av mellomoverskrifter for hvert avsnitt. Teksten er delt opp slik at for hvert avsnitt handler det om en ny person. Dette er markert ved at det er mellomoverskrifter for hvert avsnitt. En serie av bilder er satt sammen, og plassert på ulike steder i reportasjen. Bildene er plassert i begynnelsen, i midten og på slutten av reportasjen. For å se alle bildene i bildeserien må man skyve bortover med fingeren på iPaden. Dette gjør at man stopper opp og tar en pause fra lesingen av hovedteksten i reportasjen, og vi kan derfor si at bildeseriene skaper et brudd på rytmen.

Journalistens møte med personene foregår ikke på samme sted eller tid, og man kan dermed si at reportasjen er rytmisk oppbygd fordi møtene med de ulike personene foregår over en lengre tidsperiode. Det er plassert en kort tekst i tilknytning til bildene i reportasjen. Teksten forankrer bildene, og gir oss informasjon om det vi allerede ser på bildene. Den inneholder navn på personen eller personene på bildene eller hvor bildet er tatt. Teksten har

ingen topp/bunn struktur eller tydelig venstre/høyre inndeling. Den rommer nesten hele siden, og er plassert på linje under hverandre, noe som gjør at det er ingen andre elementer som dominerer over skriften. Bildene er ikke plassert på samme side som det skriftlige hovedinnholdet i reportasjen. Dette gjør at det er ingen visuelle elementer som tar oppmerksomheten bort fra det skriftlige innholdet. Skriften og bildene kan dermed regnes for å ha like stor *informasjonsverdi*. Størrelsen på bildene i reportasjen er like, så det er derfor ingen bilder som dominerer mer enn andre. De ulike bildene er plassert slik at man ser bildet av personen eller personene før man leser teksten, eller omvendt.

Det tekstlige innholdet er blandet med journalistens beskrivende og subjektive stemme, og sitater fra personene han har intervjuet. I teksten oppstår det en *dialog*, der journalisten stiller spørsmål, og får respons fra intervjupersonene. En annen form for *dialog* som oppstår hvis man bruker iPad, er at man kan velge å skyve bortover med fingeren for å se flere bilder etter hverandre. Bildene er satt sammen i ulike lag etter hverandre. Helt til høyre for bildet står det opplyst: ”skyv for å se flere bilder”. Dette er en form for oppfordring til leserne, hvor man kan velge å respondere ved å skyve bortover for å se flere bilder, eller å ikke respondere ved å bla videre nedover for å lese teksten

Papir vs. nett

Komposisjonen i den digitale utgaven er ulik papiravisen. Plassering av tekst og bilde er forskjellig, og bidrar til at den analoge og digitale utgaven har ulik rytme. I den digitale utgaven er bilde og tekst ikke plassert på samme side, noe som står i motsetning til det som er blitt gjort i papirutgaven. Innholdet i tittel og ingress er annerledes i den digitale utgaven. Inngressen i den digitale utgaven er mer fengende og vekker en større nysgjerrighet enn det den gjør i papirutgaven. Ved å lese ingressen i den digitale utgaven får man en pekepinn på hva reportasjen skal handle om, mens i papirutgaven gir ingressen informasjon om Janika som er avbildet på førstesiden av reportasjen.

I den digitale utgaven er noen av de samme bildene fra papirutgaven tatt i bruk, men de fleste bildene er ulik de vi ser i papirutgaven. Det visuelle i den digitale utgaven virker derimot ikke dominerende fordi bildene er satt sammen til en bildeserie. Det er tydelige forskjeller på reportasjens førsteside på nett og papir. Det eneste som er likt papirutgaven er portrettbildet. Det samme portrettet av kjøkkensjef Janika er brukt i nettgaven, bare i mindre størrelse enn i papirutgaven. Både plasseringen, innholdet og fargen på overskriften er ulik overskriften i papirutgaven. Førstesiden av reportasjen i papirutgaven virker mer ryddig enn

nettutgaven, på grunn av valg av plassering av skrift og bilde som er vesentlig å vurdere når man skal se på samspillet mellom de ulike modalitetene.

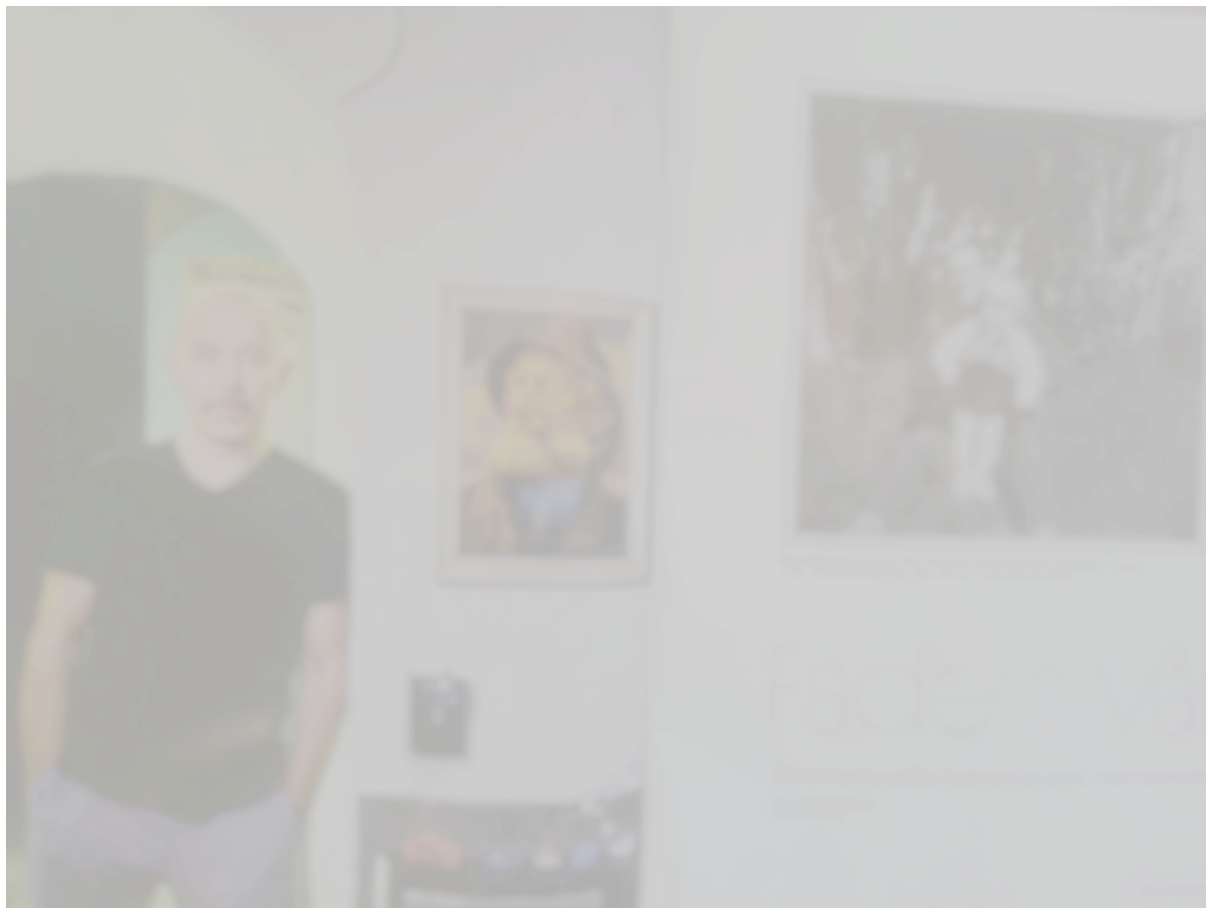
En annen forskjell fra papirutgaven er bruk av tekst i tilknytning til bildene. Det er en tydeligere informasjonskobling mellom skrift og bilde i den digitale utgaven. I papirutgaven er det ikke plassert en kort tekst i tilknytning til bildet som gir informasjon om det vi ser på bildet. Hovedteksten i papirutgaven er plassert sammen med bildet og er med på å utfylle informasjonen bildet gir. Dette kan bidra til å begrense vår egen tolkning av bildet. Det tekstlige innholdet i den digitale reportasjen virker mer dominerende enn i papirutgaven. Dette kan være på grunn av at det ikke er noen andre visuelle elementer enn skrift som er plassert sammen i den digitale utgaven.

Det tekstlige innholdet i den digitale utgaven er ulik det som står i papirutgaven. Teksten, som handler om møtet med hver enkelt innvandrere er ofte plassert før bildene og har en mer utfyllende tekst enn i papirutgaven. Dette kan tyde på at fokuset på innholdet i teksten er større i den digitale utgaven. Noen av møtene med de ulike innvandrerne blir fortalt på samme måte som den blir i papirutgaven, men det meste av det tekstlige innholdet er ulikt fra papirutgaven. Det som står i mellomoverskriftene er også ulikt fra papirutgaven. I begge utgavene kommer journalistens tilstedeværelse frem, men ikke i like stor grad. I den digitale utgaven kommer journalistens tilstedeværelse tydeligere frem ved at teksten er mer beskrivende, og inkluderer flere spørsmål som journalisten stiller. I tillegg er et lite portrettbilde av journalisten plassert i den digitale utgaven.

En opplysningstekst som gir informasjon om antall innbyggere og innvandrere som er bosatt i hver kommune journalisten besøker er plassert i den digitale utgaven. Dette er med på å gi leserne et mer oversiktlig bilde av stedene journalisten beskriver i teksten. *Dialog*begrepet er tilstede i begge reportasjene, der en oppfordring til leserne oppstår. I papirutgaven oppfordres man til å gå inne på ukeadressa sin app, og i den digitale utgaven blir man oppfordret til å skyve bortover på iPaden for å se flere bilder i bildeseriene.

4.2 Fedre og sønner publisert 8. November 2014

Papirutgaven

Figur 3. Foto: Terje Visnes, publisert i Ukeadressa 08.11 2014

I denne reportasjen blir vi bedre kjent med Ulf Risnes, Are Sende Osen og Øystein Dolmen. Reportasjen handler om forholdet de har eller hadde til sin far. Dette er et veldig personlig tema, noe som gjør at vi kommer tett på personene som er blitt intervjuet. Mitt hovedinntrykk av denne reportasjen er at det er det visuelle som vekker størst oppmerksomhet. De fleste bildene i reportasjen tar opp mer plass enn skriften. De største bildene tar opp nesten en hel dobbeltside, noe som bidrar til at blikkfanget i reportasjen er på bildene. Alle bildene i reportasjen er portrettbilder og bildeutsnittene er både nærbilder og halvnære, noe som gjør at blikkfanget i bildene er rettet på personen eller personene på bildet.

Størrelsen på bildene varierer. Det er en blanding mellom store og noen mindre portrettbilder, og nye og eldre fotografier. To av de store portrettbildene i reportasjen er av Ulf Risnes. Det er også et mindre portrettbilde av han på siste siden i reportasjen, noe som er med på å skape en følelse av at det er han det er mest fokus på i reportasjen. Det tekstlige innholdet er beskrivende og inneholder mange sitater fra intervjupersonene. Hyppig bruk av sitater skaper en følelse av at det er intervjupersonene som 'snakker' til leseren. Det er en gjentakende veksling mellom beskrivelser og sitater, noe som gir teksten en fast *rytme*. I reportasjen er det en gjentakende bruk av like store avsnitt, og mellomoverskrifter. I mellomoverskriftene er det brukt en uthevet svart farge, noe som bidrar til å skape et brudd i teksten, og gjør at teksten virker ryddig og oversiktlig. Gjentakelsen av mellomoverskrifter i teksten bidrar til å skape en *rytme* i komposisjonen av reportasjen.

Prinsippet *informasjonskobling* blir brukt hyppig i reportasjen. Leseren får informasjon om bildet ved å lese teksten som er plassert rett under eller på siden av bildet. Et pil tegn er brukt i tilknytning til teksten ved hvert bilde. Dette er med å informere leserne om hvilken del av teksten som er ment å stå i tilknytning til bildet. Bildeteksten veksler mellom å være beskrivende og å bruke sitater. Bildeteksten sier noe om bildet, og nevner faren til hver enkelt person reportasjen handler om. Bildeteksten inneholder alltid navnet på personen på bildet, og vi kan dermed si at bildeteksten forankrer bildene ved at teksten sier noe om personen eller personene som er på bildet. I reportasjen er det ingen tydelig høyre-venstre inndeling. Det er en topp og bunn struktur på to av sidene i reportasjen, hvor bildet er plassert øverst. Hvis vi tar i bruk Kress & Van Leeuwen (1996) sin teori om *informasjonsverdi* i en tekst vil det som er plassert øverst være den generelle informasjonen, og det som står nederst vil være den mer konkrete og detaljerte informasjonen. Dette stemmer bra med det vi ser på de to sidene med en topp/bunn struktur, hvor det er teksten som står nederst som gir leserne den mer detaljerte informasjonen.

Plassering og størrelsen på bildene i reportasjen er ulike. Reportasjen veksler mellom å ha bilde plassert øverst på siden, til venstre eller høyre, eller at bildet dekker en hel side. Ulik plassering av bildene er med på å skape et brudd på rytmen i reportasjen, og gjør at reportasjen ikke virker ensformig. I denne reportasjen er bilde og bildetekst plassert før overskriften i reportasjen. Det første blikket rettes mot er bildet som er plassert øverst på siden. Overskriften og ingressen i reportasjen er plassert nederst på siden, under bildet. Overskriften har en større skriftstørrelse enn resten av skriften, men er ikke uthevet med tykkere skrift, noe som gjør at det ikke tar oppmerksomheten bort fra bildet.

Noen av sitatene i reportasjen er plassert øverst på siden og har en tykkere, og større skriftstørrelse enn resten av teksten. Plasseringen, størrelsen og tykkelsen på skriften bidrar til at det er dette oppmerksomheten rettes på. Det første bildet i reportasjen dekker en hel avisside, og står i kontrast til bildet som er plassert ved siden av, på den andre siden. Kontrasten mellom disse to bildene er at det første bildet i reportasjen inneholder mye farger, i motsetning til det andre bildet som er svart/hvitt. Her kan vi ta i bruk Kress & Van Leeuwen sitt begrep *framing*. Fargekontrastene mellom bildene og skriften bryter med hverandre, og er med på å skape en følelse av at de første to sidene i reportasjen ikke hører sammen. Vi kan med dette si at det oppstår en frakopling mellom elementene på de første to sidene i reportasjen. På første siden av reportasjen ser vi et portrettbilde av Ulf Risnes.

Blikkfanget i bildet er Ulf Risnes og et innrammet maleri som henger på veggen. Bildeteksten gir ikke direkte opplysninger om bildet, men nevner hans far. Her skapes det en dialog mellom bilde og bildetekst, hvor bildeteksten responderer til noe av det vi ser på bilde. I bildeteksten står det ”faren til Ulf Risnes aldri jobbet på havet” og på bildet er det et maleri av en skipper som henger på veggen. Her oppstår det et forhold mellom det som står i teksten i tilknytning til bildet og det vi ser på bildet. Det som står i teksten er med på å gi et inntrykk av at det er Ulf sin far som er på fotografiet på veggen. Teksten er derfor med på å påvirke vår tolkning av bildet.

4.2.1 Digital utgave

Den digitale utgaven inneholder levende bilder og lyd, i tillegg til stillbilder. Bildene har ulik størrelse, og er plassert på ulike steder i reportasjen. Dette bidrar til at komposisjonen i reportasjen ikke blir for ensformig. I begynnelsen av reportasjen er det en video som tar opp det personlige temaet i reportasjen på en humoristisk måte. Reportasjen inneholder også et lydklipp som blir presentert til oss gjennom en video med tekst og bilder. Videoklippene er med på å skape en interaktiv leseropplevelse, der man må selv klikke på videoen for å se innholdet.

Det tekstlige innholdet er plassert til venstre på linje med hverandre, noe som gjør at det er lett å orientere seg i teksten. Noen steder i reportasjen forekommer det at det også er plassert tekst til høyre, ved siden av skriften som allerede er plassert mot venstre. Skriften som er plassert til høyre er informasjon som står i tilknytning til bildene i reportasjen. De stedene der skriften til høyre ikke står i tilknytning til noen bilder er det brukt en annen skrift farge enn resten av teksten, og det blir derfor lett å skille mellom hovedtekst og resten av det

tekstlige innholdet i reportasjen. På to steder i reportasjen er bilde blitt plassert i teksten. Et helsides bilde er plassert midt i mellom en setning i teksten, og kan bli et forstyrrende element for lesingen. Bildet er med på å skape et brudd på rytmen i teksten fordi det er plassert midt i et avsnitt, noe som gjør at man automatisk stopper opp og går fra å lese skriften til å se på bildet. Bildenes komposisjon er med på å skape en variasjon i rytmen, noe som gjør at de ulike sidene i reportasjen ikke blir for like og kjedelige. Det er noen faste gjentakelser i reportasjen, som for eksempel lik plassering av sitater i uthevet lilla skrift som står til høyre, og en opplysningstekst som er plassert likt på ulike steder, som inneholder blant annet navn og alder på de tre personene reportasjen handler om. En stor del av det tekstlige inneholder sitater fra intervjupersonene, i tillegg en fortellende stemme. Spørsmål journalisten stiller intervjupersonen er ikke direkte sitert i teksten, og hyppig bruk av sitater mellom det beskrivende og fortellende innholdet gjør at man får en følelse av at det ikke er journalisten, men intervjupersonen som «snakker» til oss.

Det er rom mellom hvert avsnitt i teksten. I starten av hvert avsnitt er det skrift som har en kraftigere svart farge enn resten av skriften. Dette er noe bidrar til å gjøre det lettere å orientere seg i teksten, og å skille mellom avsnittene. Dette kan også hjelpe leseren med å se hvor et nytt avsnitt begynner. Det oppstår informasjonskobling mellom skrift og bilde, der skriften forankrer bildene. Ved å lese teksten som er plassert sammen med bildet, får vi informasjon som er knyttet til personen eller personene vi ser på bildet. Dette er blitt gjort i form av en fortellende stemme som sier noe om personen eller direkte sitater fra personene.

Reportasjen har ingen fast komposisjon og rytme. Noen steder i reportasjen er elementer plassert lenger mot venstre, og andre elementer til høyre, men reportasjen har ingen tydelig venstre/høyre inndeling eller en tydelig topp/bunn struktur. Noen av bildene i reportasjen dekker en hel side, og vekker derfor mer oppmerksomhet enn de andre elementene. De visuelle modalitetene tar ikke opp mer plass enn det skriften i reportasjen, og man kan derfor si at de ulike modalitetene har like stor informasjonsverdi. Reportasjen inneholder grafikk som man kan klikke på. Grafikken er et symbol i form av et pluss tegn. Det er to pluss tegn i reportasjen som man kan velge å klikke på. Skrift er plassert sammen med det ene plusstegnet der det står: «*Hør sangen 'faren min' av Ulf Risnes her*».

Når man klikker på pluss tegnet dukker det opp en video som inneholder lyd, skrift, grafikk og stillbilder. Ulf Risnes synger om faren som var skipper, og havets mann. Bakgrunnsbildene er av sjø og hav, og spiller godt sammen med innholdet i teksten. Samtidig

som musikken spilles av dukker teksten til sangen opp i form av en rulletekst som beveger seg nedover. I videoen er det mange elementer som spiller sammen. De ulike modalitetene i videoen utfyller hverandre godt fordi skriften sier det samme som verbalspråket i sangen gjør, og stillbildene viser til noe av det som sangen handler om. Det andre pluss-symbolet er plassert på et av bildene i reportasjen. Man kan selv velge om man vil klikke på grafikken. Hvis man velger å klikke på grafikken, kommer det opp skrift som forankrer og gir informasjon om bildet. Når man klikker på pluss tegnet dukker det opp en firkantet tekstboks med hvit bakgrunn og svart skrift. Her er både tekst, bilde og grafikk satt sammen. Her forankrer skriften bildet og omvendt.

Skrift er plassert både før og etter to bilder som er plassert sammen med grafikken. Ved å lese det som står skrevet får man informasjon knyttet til personene vi ser på bildene, og gjør det dermed enklere for leseren å tolke bildet. Man er dermed i stand til å forstå bildets mening selv om man ikke velger å klikke på grafikken som er plassert i tilknytning til de to bildene. Ved siden av pluss symbolet står det med liten skrift: «*klikk for å se bildetekst*». Velger man å klikke responderer man på det på som står skrevet i teksten, og man kan dermed si at det oppstår en dialog mellom leseren og teksten. *Dialog*begrepet kan anvendes flere steder i reportasjen. På begge videoklippene må man klikke på start symbolet for å se innholdet i videoen. Ved å klikke på grafikken eller videoene i reportasjen går man automatisk fra å være en passiv til en aktiv leser.

Det oppstår ingen frakopling av elementene i reportasjen fordi skriften og bildene er plassert sammen, på linje med hverandre. På et av bildene som tar opp en hel side er skriften plassert på bildet for å gi leserne utfyllende informasjon om bildet. To av bildene i reportasjen står i kontrast til hverandre siden et bilde er svart/hvitt og det andre er veldig fargerikt. Siden disse to bildene er plassert ved siden av hverandre, og har lik størrelse får man en følelse av at de hører sammen. Blikkfanget på første siden i reportasjen er videoen, som er plassert øverst på siden og tar opp størst plass. Jeg vil nå foreta en kort analyse av innholdet i videoen.

Figur 4. Foto: Terje Visnes, digital utgave av Ukeadressa publisert 08.11.2014

Videoen består av tre hoved modaliteter: musikk(lyd), verbaltekst og bilder, hvor modaliteter som skrift, grafikk, lyd og bilde kombineres. Videoen har et tydelig skrifte av kameraposisjon. Kroppsspråket signaliserer at dette er et humoristisk videoklipp. Bildeutsnittene veksler mellom halvtotal og nærbilde, noe som gjør at man kommer tett på personene. Videoen er to minutter lang. Åpningssekvenser starter med et lydklipp som minner om orkester musikk. Dette er en musikk sjanger som ofte blir brukt i åpningssekvenser i filmer. Lyden kombineres med levende bilder og grafikk (skrift) i åpningssekvensen. Fargen og størrelsen på skriften gjør at grafikken blir lagt godt merke til. Skriften er i fargen gul, og dukker opp helt i starten av videoen. Der står det: "Are Sende Olsen- Parodierer sin far".

Her forankrer skriften videoen ved at det gir informasjon om hva videoen skal handle om. En kombinasjon av ulike bildeutsnitt og vinkler gjør at videoen ikke blir for ensformig. Musikken stopper idet kameraet zoomer inn på faren til Are. I videoen står Are Sende Olsen og leser opp sitater fra boken faren hans har skrevet om han. Hans far og datter står i bakgrunnen og hører på. De smiler og ler, og kroppsspråket signaliserer at dette er ment å være et humoristisk videoklipp.

Papir vs. nett

Det tekstlige innholdet og bildene er likt i begge utgavene av reportasjen. Størrelsen og plassering av bildene er forskjellig fra papir til den digitale utgaven. Dette er med på å gi de to ulike versjonene av reportasjen ulik rytme. Både innhold og plassering av tittelen i reportasjen er likt i begge utgavene. I den digitale utgaven er de to bildene vi ser på de første to sidene i papirutgaven, plassert sammen. Dette er med på å skape et inntrykk av at de to ulike bildene har en relasjon til hverandre og hører sammen på et vis, i motsetning til i papirutgaven hvor man får en følelse av at disse to bildene ikke hører sammen, siden de er plassert hver for seg. Den digitale utgaven inneholder en video og grafiske symboler man kan klikke på.

Disse modalitetene er med på å skape en interaktivitet med leseren, og dette er den største forskjellen fra papirutgaven. Inntrykket man får i begynnelsen av reportasjen på papir og nett er veldig forskjellig. På førstesiden i papirutgaven er oppmerksomheten rettet på Ulf Risnes, hvor begge bildene er av han, der det første portrettbildet av Ulf tar opp en hel side. På første siden i den digitale utgaven er video, tittel og ingress plassert sammen. I videoen står Are Sende Olsen og leser opp fra ei bok, og oppmerksomheten vår blir dermed rettet på han. Blikkfanger på førstesiden er videoen siden den tar opp størst plass. I likhet med papirutgaven er det de visuelle modalitetene som vekker størst oppmerksomhet. Rekkefølgen på det tekstlige innholdet er likt. I begge utgavene begynner reportasjen med en fortelling om Ulf Risnes, og avslutter med Ulf Risnes. Dette gjør at man får en følelse av at det er Ulf Risnes det er blitt fokusert mest på i begge utgavene.

4.3 Par i hjerner- veien til nobel- publisert 6.desember 2014

Papirutgave

Figur 5. Foto: privat, publisert i Ukeadressa 06.12.2014

Denne reportasjen handler om nobelpris vinnerne May-Britt og Edvard Moser, hvor vi blir vi bedre kjent med paret som privatpersoner. Reportasjen tar oss med på en reise gjennom deres liv. Reportasjen begynner med å fortelle om parets oppvekst, og avsluttes med å fortelle om parets liv i dag, og hvorfor de fikk nobelprisen i medisin for 2014. Reportasjen inneholder mange forskjellige bilder av Moser-paret. Noen steder i reportasjen er flere bilder plassert sammen, noe som bidrar til at det visuelle vekker oppmerksomhet. Reportasjen er godt skrevet, hvor journalistens beskrivelse av parets oppvekst og sitater fra paret selv er inkludert inn i teksten.

Det som møter oss på de første to sidene i reportasjen er to store bilder av paret. Bildene dekker nesten en hel dobbeltside, og er det visuelle som dominerer mest i reportasjen. Bildene av paret er tatt fra nær avstand, noe som gjør at blikkfanget rettes på de to. Dette gjør det tydelig for leseren at det er de som er fokuset i reportasjen. Det er en blanding mellom nye og eldre, og store og små bilder av paret hvor de mindre bildene er plassert sammen på ulike steder i reportasjen som en slags collage. Det er et utvalg av forskjellige bilder av paret i reportasjen, og ved å se på de ulike bildene skaper man seg et inntrykk av hvordan de er som personer. Det er et godt samspill mellom tittelen og innholdet i reportasjen. Tittelen på reportasjen heter "Den store reisen", og spiller godt sammen med innholdet i reportasjen, hvor leseren blir tatt med på en 'reise' gjennom livet til Moser-paret. Hvert avsnitt i teksten er ganske kort og inneholder omtrent like mye skrift. Mellomoverskriftene er med på å dele opp teksten og gjør at teksten ser strukturert og ryddig ut. Det gjør det også tydelig for leserne hvor hvert avsnitt begynner, og bidrar til at det blir lettere å orientere seg i teksten.

På det fleste sidene i reportasjen er bildene plassert øverst, ovenfor teksten. Denne gjentagende plasseringen av bilde og tekst bidrar til å skape et godt rytmisk samspill i reportasjen. Et helsides bildet av paret er plassert midt i reportasjen, og er med på å skape et brudd på rytmen. Bildet er plassert mellom det tekstlige innholdet, noe som gjør at man stopper opp å tar et blikk på bildet før man blar over til neste side. Ulik størrelse på bildene skaper en variasjon på de ulike sidene i reportasjen, og gjør at reportasjens komposisjon ikke blir for gjentagende og kjedelig. En veksling mellom journalistens fortellende stemme, og sitater fra intervjupersonene gjentar seg gjennom hele reportasjen. Denne gjentagelsen skaper en rytme i teksten.

Figur 6. Foto: Privat, publisert i Ukeadressa 06.12 2014

Informasjonskobling mellom skrift og bilde er tilstede gjennom hele reportasjen. Det er en kort tekst som er plassert i tilknytning til hvert bilde. Pilsymboler er plassert ved teksten som står i tilknytning til hvert bilde. Pilsymbolene peker i retning mot bildet. Dette gjør det enklere for leseren å orientere seg i teksten, og forstå hvilken tekst som hører til hvilket bilde. Teksten som står i tilknytning til bildene gir informasjon om hvem som er på bildene og hvilken anledning bildene er tatt i. Her kan vi se at det oppstår en informasjonskobling mellom tekst og bilde, hvor skriften forankrer bildene. På nest siste side i reportasjen står det med uthevet skrift: "Last ned Ukeadressa-appen. Da kan du se bildene og høre May-Britt og Edvard Moser kommentere reisene sine med egne ord".

Her blir leserne oppfordret til å laste ned appen, og ved å gjøre det responderer man som leser. Velger man å respondere kan vi da se at det oppstår en dialog mellom tekst og leser. På siste side i reportasjen oppstår det også en dialog. Nederst på siden står det: "I ukeadressas digitale utgave kan du bli med inn på May-Britt og Edvard Mosers laboratorium". Dette vekker en nysgjerrighet, og gjør at jeg får lyst til å gå inne på ukeadressa

sin digitale utgave. Plassen på sidene i reportasjen er godt utnyttet. Det er ikke mye åpen plass eller tomme flater mellom tekst og bilde. Gjentakende bruk av lik skrift, skrift farge og bildenes komposisjon skaper et inntrykk av at de ulike elementene i reportasjen hører sammen.

4.3.1 Digital utgave

Den digitale utgaven inneholder mange visuelle elementer. Den består av flere bilder, video og grafikk. Reportasjen veksler mellom å ha flere bilder satt sammen i en serie, og bilder plassert hver for seg. Dette gjør at reportasjen ikke blir ensformig og kjedelig. Et lite nærbilde av Edvard, og et identisk nærbilde av May-Britt er plassert på ulike sider i reportasjen. Bildets komposisjon, og ansiktsuttrykk og kroppsspråket er likt i bildet. Under bildet til Edvard er det en bildetekst der det Edvard sier er sitert. Dette er også blitt gjort i det identiske bildet av May-Britt. Her kan vi se at det oppstår et rytmisk samspill fordi samme komposisjon av bilde og skrift er blitt gjentatt. Skriftens komposisjon er lik på de fleste sidene i reportasjen. Blikkfangeren er skriften som er plassert til høyre og er uthevet med tykk svart skrift. Dette går igjen på flere sider i reportasjen, og er derfor med på å skape en rytme.

Bildene er plassert i samsvar med det tekstlige innholdet. Vi får først informasjon ved å lese skriften, deretter er det en serie bilder som er satt sammen som viser til det som står skrevet i teksten. Her oppstår det en *forankring*, hvor skriften er med på å si noe om bildene. Tekst er plassert under de fleste bildene i reportasjen, og gir leserne informasjon om hvem som er på bildet og sier noe om bildets innhold. Her er også informasjonskobling tilstede, hvor teksten gir oss informasjon om det bildene viser. Jeg har gjort en tolkning av et av bildene i reportasjen. Bildet er av Moser paret og dekker hele førstesiden i reportasjen. Skrift og grafikk er satt sammen på bildet. Her ser vi at flere ulike elementer spiller sammen. Blikkfangeren i bildet er Edvard og May-Britt. Bildet er tatt fra nær avstand, og de to sitter ved siden av hverandre. Siden May-Britt er i fokus, og ikke ham, i tillegg til at hun ser i retning av ham, vil vi først rette blikket vårt mot henne, og så ”følge blikket hennes”, mot ham.

Begge personene på bildet smiler, men ingen av de ser rett inn i kamera. Det virker som om bildet er tatt i et øyeblikk hvor de ikke var klar over, eller forberedt på å bli tatt bilde av. Dette er med på å forsterke bildets troverdighet, ved at betrakteren har lett for å tro at paret er like glade i virkeligheten.

Figur 5. Foto: privat, skjermdump digital utgave av ukeadressa publisert 06.12.2014

Tittelen er uthevet i større skrift enn det som står under tittelen, og er det man først legger merke til når det gjelder det skriftlige innholdet. Fargen på skriften er hvit, og samspiller godt med fargene på bildet. (Den lyse blå genseren til Edvard Moser som skriften er plassert over matcher bra med den hvite skriften). I bildet oppstår det en frakopling mellom elementene, hvor grafikkens komposisjon gjør at det ser ut som om det ikke hører sammen med de andre elementene i bildet. Den videre reportasjen inneholder grafikk i form av to symboler man kan klikke på. Symbolene er plusstegn. Her kan det oppstå en dialog, ved at leseren responderer med å klikke på grafikken. Ved det første pluss-symbolet står det: "Se og hør Moser paret fortelle om sine reiser". Når man klikker på symbolet dukker det opp en video av paret hvor de forteller om sine reiser. Under det første pluss-symbolet er det et til identisk symbol der det står: "Derfor fikk de Nobel-prisen i medisin for 2014".

Denne teksten vekker interesse og gjør at jeg får lyst til å lese om hvorfor de fikk Nobel-prisen. Bildeseriene i reportasjen oppfordrer også til dialog, hvor leseren kan velge å skyve bortover til høyre på iPaden for å se flere bilder. På side 1 i reportasjen oppstår det en frakopling, hvor den åpne tomme plassen øverst på siden skaper et inntrykk av at teksten

nederst på siden ikke hører sammen med resten av elementene på siden. Her ville det vært naturlig å fylle den tomme plassen, og man får derfor inntrykk av at det er elementer som egentlig skulle vært plassert der.

Papir vs. nett

Det er likheter mellom papir og den digitale utgaver, men det er også flere ulikheter å finne. Det tekstlige innholdet er helt likt i begge utgavene. Det er bare et bilde i papirutgaven som ikke er å finne i den digitale utgaven. Dette bilde er erstattet med et annet bilde av moser paret som ikke er i papir utgaven. Det er også to små portrettbilder av paret i den digitale utgaven, som ikke er i papir utgaven. Forskjellen fra papir til nett er at komposisjonen på de ulike sidene er forskjellig. Bildene i den digitale utgaven er plassert i en annen rekkefølge, og størrelsen på flere av bildene er ulik de i papirutgaven. Sitatene i teksten som er blitt gjentatt og uthevet med tykk skrift er plassert flere steder i den digitale utgaven. I papirutgaven er det bare på en side vi finner et sitat som er blitt uthevet med tykk svart skrift. Ulik komposisjon gjør at rytmen er forskjellig i de to utgavene.

I begge utgavene er informasjonskopling mellom modalitetene skrift og bilde tydelig tilstede. Begge utgavene har skrift plassert ved bildene som gir leserne informasjon om det de ser på bildet. Papir og den digitale utgaven har ulike bilder på første siden, men det som er likt for begge er at det er et stort bilde av moser-paret. Dette gjør det tydelig for leseren at det er de som er hovedfokuset i reportasjen.

Oppsummering

Ved å sammenligne papir og nettutgaven til de ulike reportasjene har jeg prøvd å finne ut av hva som skjer med samspillet mellom de ulike modalitetene når de overføres på en digital plattform. Jeg skal nå foreta en oppsummering basert på alle reportasjene jeg har analysert.

Både papirutgavene og de digitale reportasjene jeg har analysert oppleves i stor grad som visuelt orienterte. Dette er på grunn av bruk av mange bilder, i tillegg til at flere av bildene tar opp en hel side. Bruk av store portrettbilder er et felles trekk ved alle reportasjene. Teksten forankrer bildene ved at de gir utfyllende informasjon til leserne gjennom bruk av bildetekst, og på denne måten samspiller tekst og bilde godt med hverandre. Alle digitale utgavene av reportasjene jeg har analysert er ulik papirutgaven.

Den første reportasjen, utkanten-bygd på innvandrere hadde en mer utfyllende tekst og flere bilder i sin digitale utgave. Dette er noe som viser at en mer utfyllende reportasje fungerer godt på digitale plattformer. Alle de digitale utgavene inneholder bildeserier, hvor bilder er plassert etter hverandre. I den digitale utgaven av fedre og sønner og Par i hjerner, veien til nobel er både stillbilder og levende bilder i form av video benyttet. Videoene inneholder både lyd og levende bilde. I fedre og sønner er affordansene godt utnyttet ved at videoen inneholder både levende bilder, lyd og grafikk. Begge reportasjene inneholder grafikk man kan klikke på, som bidrar til at en dialog og interaksjon mellom leser og tekst oppstår. Dette er noe reportasjen ”Utkanten, bygd på innvandrere” ikke har benyttet seg av, og jeg vil derfor påstå at de digitale affordansene i de to andre reportasjene er i større grad blitt utnyttet, og er med på å skape en interaktiv leseropplevelse. Gjennom bruk av gjentakelser bygges det opp en rytme i reportasjene. Dette gjør at reportasjene oppleves som strukturerte, og bidrar til å gjøre det enkelt å orientere seg i teksten. Den største forskjellen på papirutgavene og de digitale er at affordansene som kan benyttes i papiravisen er mer begrenset i sammenligning med de teknologiske affordansene som kan utnyttes på datamaskinen og iPaden.

Kapittel 5. Avslutning

Det er mye som har skjedd siden Brønnøysund Avis kom ut med den første nettavisen i Norge i 1995. Aviser har blitt flermediale mediehus som tilbyr både papir, nettavis, og TV publikasjoner. Innledningsvis viste jeg til Gunther Kress, som mener at det visuelle (bildet) har i stor grad erstattet mye av det tekstlige, som hadde en stor dominans før, og mener at skjermen har blitt det dominante mediet for kommunikasjon. (Kress 2003:9)

Det er ingen tvil om at digitaliseringen har skapt nye muligheter for journalistikken ved at man kan benytte seg av blant annet levende bilder, lyd, og grafikk. Disse modalitetene har bidratt til at digitale avistekster er i stor grad preget av visuelle uttrykksformer. Digitaliseringen har ikke bare skapt nye muligheter, men også utfordringer for papiravisen med tanke at mye av journalistikken på nett er gratis, i tillegg til at det er en økning i antall som leser nettaviser. Som nevnt tidligere i oppgaven har den australske medieforskeren Ross Dawson allerede spådd at papiraviser verden over vil dø ut i fremtiden. I Adresseavisen sin undersøkelse fra 2014, var det ikke en betydelig stor forskjell på antall lesere på papir og nett, så det er derfor ingen grunn til bekymring for at papiravisen skal forsvinne i nærmeste fremtid, men siden teknologien er i stadig utvikling er det vanskelig å spå papiravisens fremtid og hva som skjer med utviklingen av den digitale journalistikken. Siden semiotikken ble grunnlagt har teknologien endret tegnets affordanser. Tegntyper som var i bruk før datamaskinen ble oppfant, kan nå bli tatt i bruk på nye måter på digitale plattformer. Nettaviser benytter seg i større grad av levende bilder til å formidle et budskap, og skrift blir kombinert med ulike skrifttyper, størrelser og farger for å fange leserens oppmerksomhet.

Denne oppgaven har fokus på reportasjen som sjanger, og jeg vil derfor si noe om reportasjen slik som den er i dag basert på det Jo Bech-Karlsen skrev i henholdsvis *Avisreportasjen*. (1984) og *Reportasjen* (2000). De faktorene Jo Bech-Karlsen mente kjennetegnet reportasjen som sjanger kan man finne i de reportasjene i Ukeadressa som jeg har analysert. I teksten kommer journalistens tilstedeværelse og personlige opplevelser tydelig fram ved bruk av jeg-fortellerform, beskrivelser, og ved å inkludere direkte spørsmål som journalisten stiller til personen som blir intervjuet. Det er ikke bare journalistens tilstedeværelse som kommer frem i teksten. Hyppig bruk av direkte sitater fra intervjupersonene gjør at deres meninger og refleksjoner kommer tydelig fram og skaper en følelse av at de snakker direkte til leseren. Alle reportasjene tar oss med på et tett møte med

ulike personer og miljøer og dette er noe som i stor grad kjennetegner sjangeren. Reportasjen ”fedre og sønner” og ”Par i hjerner-veien til Nobelprisen” spiller mye på følelser fordi det handler om personlige forhold. Plasseringen av de ulike elementene i reportasjene påvirker helhetsinntrykket, og ut ifra mine analyser er det bildene som fanger mest oppmerksomhet. Det Bech-Karlsen mente kjennetegnet reportasjen i 1984 er noe som fremdeles kjennetegner sjangeren i dag, og man kan dermed si at reportasjen som sjanger ikke har endret seg, men den teknologiske utviklingen har skapt nye muligheter for å benytte seg visuelle virkemidler og formidlingsformer. Hovedproblemstillingen i denne oppgaven ble innledningsvis presentert som spørsmålet: hva skjer når featurereportasjen overføres til digitale plattformer?

Dette har jeg prøvd å finne svar på ved å gjennomføre komparative analyser mellom papir og digitale utgaver av et utvalg reportasjer publisert i Ukeadressa. De digitale reportasjene har mange fellestrekk til featurereportasjen slik vi kjenner den fra papiravisene. Analysene av de digitale reportasjene viser en utvikling av nye visuelle formidlingsformer på nett. Bildeseriene, videoene og grafikken bidrar til at lesing av ukeadressa på iPad kan oppleves som interaktiv. Dette er fordi man må velge å klikke på videoen for å se innholdet, og i bildeseriene må man skyve til venstre med fingeren for å se resten av bildene. Siden de fleste bildene i de digitale reportasjene er satt sammen til en bildeserie, så føles det ikke ut som om bildene blir mer dominerende enn teksten. Ut ifra mine analyser fant jeg ikke store forskjeller på det multimodale samspillet i papirreportasjene og i de digitale. *Informasjonskobling* mellom skrift og bilde er tydelig i alle reportasjene, der skriften utdyper bildets innhold. Både teksten og bildene forankrer hverandre og bidrar til å utdype det totale meningsinnholdet. Visuelt fremstår komposisjonen i de digitale reportasjene ulik papirutgavene. Dette er fordi plassering av bildene er forskjellig, i tillegg til at to av reportasjene inneholder levende bilder og grafikk. Gjentakende bruk av mellomoverskrift for hvert avsnitt i teksten er blitt gjort i begge utgavene, og rytmen i teksten er derfor lik i både papir og de digitale reportasjene.

Forskjellen mellom papir og de digitale reportasjene ligger i den modale affordansen, som handler om hvilke potensiale og begrensninger de ulike modalitetene har for å representere og kommunisere. På digitale plattformer kan man benytte seg av flere modaliteter fordi datamaskinen og nettbrettet har affordanser som papiraviser ikke har. En forskjell fra papirtekster er at digitale tekster kan inneholde både statiske (stillestående) og dynamiske (bevegelige) modaliteter. I mine analyser har jeg lagt vekt på å beskrive det multimodale samspillet i papir og digitale reportasjer, og trekke frem forskjeller og likheter

som viser seg. Ved å benytte meg av teoretiske tilnærminger til multimodal analyse, hvor jeg hovedsakelig har tatt utgangspunkt i teori om multimodalt samspill utformet av Kress, Van Leeuwen mener jeg at jeg har greid å oppnå dette. Det er ikke sikkert at de utvalgte reportasjene er representative nok til å kunne trekke en overordnet konklusjon, men ved å analysere reportasjer i kun en avis, kan dette bidra til å gi innsikt i avisens utvikling på digitale plattformer.

I det som kom til å ende opp som et forstudie til mitt endelige prosjekt, så jeg nærmere på innholdet til Adressa søndag. Når denne ses i forbindelse med Ukeadressa vil jeg påstå at Adresseavisen har lagt stor vekt på visuelle formidlingsformer siden de lanserte Adressa søndag den 15. desember 2013. I Adresseavisen sin årsrapport står det at de har som mål for 2015 å videreutvikle de digitale produktene, og at det blir viktig å lykkes med betalt innhold på nett. (Redaksjonell årsrapport 2014) Denne oppgaven viser at nye digitale teknologier som nettbrettet har ført til en endring i hvordan vi leser avistekster, og bidratt til et lesing av digitale avistekster er i større grad interaktiv i sammenligning med papirbaserte avistekster.

Referanser

Bøker:

Barthes, R, & Johansen, S,K (1994) *I tegnets tid : utvalgte artikler og essays / utvalg, oversettelse og innledning* av Knut Stene-Johansen, Oslo: Pax Forlag A/S

Böck,M & Pachler, N (2013) *Multimodality and Social Semiosis: Communication, Meaning-making, and Learning in the Work of Gunther Kress*, New York & London: Routledge

Cobley, P (1996) *The Communication Theory Reader*, New York & London: Routledge

Engebretsen, M (2013) *Visuelle samtaler*, Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS,

Fiske, J. (2011) *Introduction to communication studies*, Third edition, London and New York: Routledge

Gripsrud, J (2011) *Mediekultur, mediesamfunn*, 4. utgave, Oslo: Universitetsforlaget

Hausken, L (2009) *Medieestetikk: studier i estetisk medieanalyse*, Oslo: Scandinavian Academic Press

Jewitt, C (2009) *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis*, London & New York: Routledge

Kawamoto, K (2003) *Digital Journalism: Emerging Media and the Changing Horizons of Journalism*, United States of America: Rowman & Littlefield publishers, Inc.

Kjørup, s (2008) *Menneskevidenskabene 2. Humanistiske forskningstraditioner*, 2. Utgave, Roskilde Universitetsforlag

Kress, G. (2003) *Literacy in the new media age*, London & New York: Routledge,

Kress, G (2010) *Multimodality: a social semiotic approach to contemporary communication*, Routledge

Kress, G & Leeuwen, V,T, (1996) *Reading images: the grammar of visual design*, Routledge

Leeuwen, V,T, (2005) *Introducing social semiotics*, Routledge, London & New York

Ottosen, R & Krumsvik, H,A, (2008) *Journalistikk i en digital hverdag*, Cappelen Damm

Warmedahl M,M & Hjeltnes, G (2012) *Gravende journalistikk metode, prosess og etikk*, Gyldendal akademisk forlag

Masteroppgaver:

Hanssen, R,P (NTNU 2013) *Journalister i en multimedial hverdag- en kvalitativ undersøkelse av journalistrollen i forandring*. tilgjengelig fra: http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/268768/683819_FULLTEXT01.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Hentet 22. 04. 2015)

Kind, H,S, Høgskolen i Hedmark (Våren 2014) *Video på nett – en studie av det multimodale samspillet i nyhetsartikler på VG Nett* Tilgjengelig fra: <http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/id/237044/Kind.pdf> (Hentet 15.04.2015)

Elektroniske kilder:

Aanstad H,K (2014) *Godt og VGs sjakk-satsning vant internasjonale priser*, tilgjengelig fra: <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/godt-og-vgs-sjakk-satsning-vant-internasjonale-priser/a/23315820/>, hentet: (12.05.2015)

Bajoghli, S (2012) *Nå får du adresseavisen på iPad*, Tilgjengelig fra: <http://www.adressa.no/forbruker/digital/article1560572.ece>

Branch J, (2012) *Snow Fall- The avalanche at Tunnel Creek*, tilgjengelig fra: <http://www.nytimes.com/projects/2012/snow-fall/#/?part=tunnel-creek>, hentet: (12.05.2015)

Budalen, A(2014) *I dag feirer Norges første nettavis 19 år*, tilgjengelig fra: <http://www.nrk.no/nordland/banett-fyller-19-ar-1.11587064> (Hentet 20.11.2014)

Dagbladet (2009) *Magasinet fyller 10 år*, tilgjengelig fra: http://www.dagbladet.no/2009/10/23/magasinet/selvskryt/tv_og_medier/8703709/ (Hentet 04.02.2014)

Dawson, R (2010) *Launch of Newspaper Extinction Timeline for every country in the world*, tilgjengelig fra: http://rossdawsonblog.com/weblog/archives/2010/10/launch_of_newsp.html (Hentet 22. April 2015)

Eckblad, B (2014) *Nyhetskamp om fjernkontrollen*, tilgjengelig fra: <http://www.dn.no/etterBors/2014/11/03/2158/Medier/nyhetskamp-om-fjernkontrollen> hentet: (12.05.2015)

Elleström, L (2010) *Media Borders, Multimodality and Intermediality- The modalities of media* (E-bok) Palgrave Macmillan, tilgjengelig fra: http://www.palgrave.com/resources/sample-chapters/9780230238602_sample.pdf (Hentet 20.04.2015)

Husby, K (2013) *Adressa Søndag, fra papirbaserte til heldigitale magasiner*, tilgjengelig fra: <http://redaksjonellaarsrapport2013.polarismedia.no/journalistisk-utvikling-2013/adressa-soendag/> (Hentet 19.09.2014)

Johansen, S, G (2013) *Polaris over på Spid*, tilgjengelig fra: [://journalisten.no/2013/11/polaris-over-pa-spida](http://journalisten.no/2013/11/polaris-over-pa-spida) (hentet 02.05.2015)

Kunnskapsløftet (2006) *utdrag av den nye lærerplanen for grunnskolen og videregående opplæring*, tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/for/forbrukeremner_i_kunnskapsloftet.pdf (Hentet 15.04.2015)

Medienorge (2015) *Lesertall for norske nettaviser*, tilgjengelig fra: <http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/253> (Hentet 16.03.2015)

Murray, h, J (2012) *Inventing the medium : principles of interaction design as a cultural practice* (E-bok) Cambridge, Mass. : MIT Press, Tilgjengelig fra: NTNU universitetsbiblioteket

Nasjonalbiblioteket 1, *Adresseavisen er den eldste nålevende avis i Norge*, tilgjengelig fra: <http://www.nb.no/avis/adresseavisen/historie.html> (Hentet 10.04.2015)

Nasjonalbiblioteket 2, *Adresseavisen, Internett - digitale tjenester* tilgjengelig fra: <http://www.nb.no/avis/adresseavisen/internett.html> (hentet 22.04.2015)

NTB (2015) *Flere leser aviser på nett enn papir*, tilgjengelig fra: <http://www.adressa.no/nyheter/okonomi/article10851667.ece> , (hentet 13.02.2015)

Omdal, E, S et al. (2013) *Journalistikk og demokrati, hvor går mediene? Hva kan gjøres?* Tilgjengelig fra: http://www.frittord.no/images/uploads/files/norsk_kvalitetsjournalistikk_rapport.pdf (hentet 10.05.2015)

Om SKUP, tilgjengelig fra: <http://www.skup.no>, hentet (19.04.2015)

Polaris media, redaksjonell årsrapport (2013) tilgjengelig fra: <http://redaksjonellaarsrapport2013.polarismedia.no/journalistisk-utvikling-2013/adressa-soendag/> (Hentet 11.01.2015)

Polaris media, årsrapport (2014) *styrets beretnings*, tilgjengelig fra: <http://aarsrapport2014.polarismedia.no/aarsberetning-og-aarsregnskap/> (Hentet 02.04.2015)

Polaris media, redaksjonell årsrapport(2014), *Journalistisk utvikling 2014*, tilgjengelig fra: <http://redaksjonellaarsrapport2014.polarismedia.no/rapporter-fra-mediehusene/adresseavisen-gruppen/adresseavisen/> (Hentet 22.10.2014)

Rise B,K,M(2014) *Ukeadressa blir digitalt magasin*, tilgjengelig fra: <http://www.adressa.no/nyheter/trondheim/article10374010.ece> (Hentet 01.12.2014)

Sandvik, I(2014) *Rikets medietilstand*, tilgjengelig fra: <https://www.tns-gallup.no/sokeresultat?q=aviser> (Hentet 22.April 2015)

Store Norske Leksikon (2009) Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Adresseavisen>

Tobiassen, M (2015) *Tor Olav Mørseth ny Adressa-redaktør*, tilgjengelig fra: <http://www.dn.no/etterBors/2015/03/19/1510/Adresseavisen/tor-olav-mrseth-ny-adressaredaktr> (Hentet 28.04.2014)

VG (2011) *VG historie 2000-2010*, tilgjengelig fra: <http://vginfo.vg.no/mediehuset-vg/historie/2000-2010/> (Hentet 04.02.2015)

